

مقدمه‌ای بر تصویر ایران بین‌المللی و تمدنی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ انتشار:
۱۴۰۴/۱۱/۲۹

شماره مسلسل:
۲۱۳۶۹

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

عنوان گزارش:

مقدمه‌ای بر تصویر ایران بین‌المللی و تمدنی

نوع گزارش: طرح ولایحه □، نظارتی □، راهبردی □، پیش‌نویس قانونی □

نام دفتر:

مطالعات حکمرانی (گروه آینده‌پژوهی)

تهیه و تدوین کنندگان:

محمد رضا محمدی، علیرضا نصر اصفهانی، سعیده مرادی فر (گروه آینده‌پژوهی)

مدیر مطالعه:

علیرضا نصر اصفهانی

ناظر علمی:

مهدی عبدالحمید

اظهار نظر کنندگان:

مصطفی جهان‌بخش، مهرشاد غفاری‌زاده (دفتر سیاسی)، حسن پوراسماعیل، رسول سلیمانی (دفتر مطالعات انرژی، صنعت و معدن)، سعید شفیعا، محمد امین قاسمی پیربلوطی (مطالعات مدیریت)، بهزاد عطارزاده (دفتر مطالعات اجتماعی)، محمد آدمی ابرقویی، محمد هادی محمودی (دفتر مطالعات حقوقی)، علی فرنام (دفتر مطالعات زیربنایی)

همکار:

میثم بهارلو (گروه بنیادین حکومتی)

گرافیک و صفحه آرایی:

ساجده زارع مرزی
سیده فاطمه ابوطالبی

ویراستار ادبی:

مزگان کاظمی

واژه‌های کلیدی:

۱. ایران بین‌المللی
۲. تصویر ایران
۳. تصویر آینده

تاریخ شروع مطالعه:

۱۴۰۲/۰۸/۲۲

فهرست مطالب

۶	چکیده
۷	خلاصه مدیریتی
۹	۱. مقدمه
۱۰	۲. پیشینه
۱۰	۲-۱. سوابق مطالعاتی در مرکز
۱۲	۲-۲. سوابق مطالعاتی در خارج از مرکز
۱۲	۲-۳. سوابق تقنینی به همراه آسیب‌شناسی
۱۴	۳. تصویر آینده
۱۵	۴. تجربیات جهانی تصویرسازی
۱۷	۵. نشانکهای شکل‌گیری نظم جدید جهانی
۱۷	۵-۱. جنگ تراشه‌ها
۱۹	۵-۲. جنگ اوکراین
۱۹	۵-۳. جنگ غزه
۲۰	۶. عوامل کلیدی و پیشران مؤثر بر تصویر ایران بین‌المللی
۲۰	۶-۱. تفکر مقاومت
۲۱	۶-۲. قدرت‌های نوظهور
۲۲	۶-۳. رقابت راهبردی چین و آمریکا
۲۲	۷. سناریوهای آینده
۲۴	۸. تصویر مطلوب ایران بین‌المللی در سناریوهای محتمل آینده نظم جهانی
۲۷	۹. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۳۰	منابع و مآخذ

فهرست جداول

۱۱	جدول ۱: سوابق مطالعاتی در مرکز
۱۲	جدول ۲: سوابق مطالعاتی در خارج از مرکز
۲۷	جدول ۳: ابعاد تصویرسازی ایران

مقدمه‌ای بر تصویر ایران بین‌المللی و تمدنی

Doi: [10.22034/mrc.report.21369](https://doi.org/10.22034/mrc.report.21369)

چکیده

چهار دهه پس از پیروزی انقلاب اسلامی، ایران در نقطه‌ای قرار گرفته که نیازمند بهره‌برداری هوشمندانه از سرمایه‌های خود برای ترسیم تصاویری راهبردی از آینده‌ای مطلوب است. در این تصاویر، ایران نباید صرفاً در چارچوب مرزهای جغرافیایی فعلی بازتعریف شود، بلکه میبایست با تعریف جایگاهش، نقش‌آفرینی مؤثری در سطوح منطقه‌ای و جهانی ایفا کند و مسیر توسعه خود را هموار کند. از اینرو، با در نظر داشت روندهای ساختاری آینده نظام بین‌الملل، ظرفیت‌های جغرافیایی، تاریخی و تمدنی ایران، و اهمیت مسیر بین‌المللی‌سازی در حوزه‌هایی همچون ژئوپلیتیک،^۱ انرژی،^۲ فناوری‌های نوین،^۳ فرهنگ^۴ و امنیت منطقه‌ای^۵ این پرسش مطرح میشود؛ چه تصاویری از ایران در سایه رقابت قدرتهای بزرگ میبایست ترسیم شود تا بتوان نقش جمهوری اسلامی را به عنوان بازیگری اثرگذار و همکار در نظام جهانی به درستی بازنمایی کرد؟ از تجزیه و تحلیل متون مصاحبه، پنج تصویر مزدا، چهار راه جهانی، شیزان، مشعل جهان، میراثدار تمدن با هدف بازنمایی و بازتعریف نقش جمهوری اسلامی در نظام بین‌الملل بر جسته شده است که در نهایت ترویج این تصاویر موجب تغییر نگرش‌ها نسبت به ایران از دیدگاه‌های دوگانه و تهدیدآمیز به رویکردی مبتنی بر توسعه و همکاری می‌شود.

1. Geopolitics
2. Energy
3. New Technologies
4. Culture
5. Regional Security

بیان / شرح مسئله

ساخت و تقویت تصویر ایران به‌عنوان قدرت منطقه‌ای یا جهانی، نقشی اساسی در تحقق اهداف راهبردی آن به‌عنوان کشوری مستقل و اثرگذار خواهد داشت. اما این مسیر با چالش‌هایی همچون تحریم‌های اقتصادی، تبلیغات منفی رسانه‌های غربی و رقابت‌های منطقه‌ای همراه بوده است که نه تنها بر حوزه دیپلماسی و اقتصاد ایران سایه افکنده‌اند، بلکه روند بین‌المللی‌سازی کشور را نیز با پیچیدگی‌هایی مواجه کرده‌اند. تمرکز این گزارش بر روی نحوه تصویرسازی ایران به‌عنوان قدرتی هوشمند^۱ و ارائه راهکارها برای ارتقای جایگاه بین‌المللی ایران با هدف تحلیل راهبردهای اثرگذار و کاهش موانع بهبود تصویر برای حضوری فعال در نظم جهانی است.

نقطه نظرات / یافته‌های کلیدی

در تصویر ایران آینده، باید به ایران بزرگ منطقه‌ای و ایران بین‌المللی تمدنی اندیشید و نباید ایران را در مرز جغرافیایی فعلی محدود کرد. هر تصمیم و اقدامی در ایران بین‌المللی باید با در نظر گرفتن مختصات آینده جهان شکل گیرد و ایران از آینده نظم جهانی حذف ناپذیر باشد. با توجه به ظرفیت‌های داخلی، تحولات منطقه‌ای و جهانی و تجربیات بین‌المللی، میبایست مسیری روشن برای تصویرسازی ایران به‌عنوان بازیگری کلیدی ترسیم شود. در این راستا، پنج محور مهم شامل فناوری، ژئوپلیتیک، توان دفاعی، انرژی، و فرهنگ به‌عنوان پیشران‌های اصلی بین‌المللی‌سازی ایران شناسایی شده‌اند.

پیشنهاد راهکارهای تقنینی، نظارتی یا سیاستی

نهادسازی در حوزه توسعه تصویر ایران در جهان: یک سازمان زیر نظر نهادهای رسمی و حاکمیتی (مانند وزارت امور خارجه، دفتر رئیس‌جمهور) ایجاد شود و هیئت‌مدیره آن ترکیبی از نمایندگان رسمی و تخصصی باشد که از سوی نهادهای بالادستی انتخاب می‌شوند. **جذب استعدادهای جهانی ایرانی تبار:** ویزای طلایی فناورانه ۱۰ ساله (با شرط اقامت یک ساله، انتقال فناوری و پرداخت مالیات) به متخصصان فناوری و کارت اقامت دائم فرهنگی همراه با بورسیه ۵ ساله (شرط تولید اثر فرهنگی سالانه) به هنرمندان برجسته ایرانی تبار اعطا شود. افزون بر این، شهرک‌های نوآوری و فرهنگی در مناطق مرزی منتخب تحت تدابیر نظارتی ایجاد گردد. **تصویب پیوست آینده:** یکی از بنیادی‌ترین اقدامات در راستای توسعه زیست‌بوم حکمرانی آینده‌نگر و ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری، تدوین «پیوست آینده» است. این ابزار نوآورانه به سیاست‌گذاران امکان می‌دهد نقاط کور قانون‌گذاری را شناسایی کرده و قوانین را با نگاهی به تحولات آتی تدوین نمایند.

حل و فصل اختلافات با اولویت کشورهای همسایه: مدل کارای تنش‌زدایی با همسایگان، می‌تواند منجر به «انجماد تنشها»^۲ شود. در این مدل، ایران می‌تواند بدون تلاش برای حل و فصل اختلافات، برخی از آنها را مسکوت نگه دارد و به جای آن بر روی اشتراکات فرهنگی مانند نوروز، زبان فارسی و زمینه‌های مذهبی مانند دین اسلام تمرکز کند.

طرح «هم‌گرایی امنیتی - اقتصادی غرب آسیا»: تشکیل یک پیمان منطقه‌ای امنیت انرژی که کشورهای همسایه در آن با یکدیگر همکاری کنند. هر یک از اعضا می‌بایست در توسعه فناوری‌های دریایی سرمایه‌گذاری کنند و نیروی واکنش سریع «به صورت مشترک» برای مقابله با تهدیدات نوین با هدف تضمین ثبات انرژی تشکیل دهند.

1. Smart Power

2. Freezing the Tentions

انسجام دستگاه‌های تصمیم‌ساز در حوزه سیاست خارجی: عدم وجود صدای واحد در ساختار دستگاه سیاست خارجی ایران، منجر به فقدان برنامه‌ریزی عمیق، بلندمدت و ساختاری شده است. وضعیتی که در نهایت به کاهش اعتماد به دستگاه دیپلماسی کشور انجامیده و جایگاه ایران در عرصه جهانی «به جز در حوزه مسائل امنیتی» را تضعیف کرده است. این انسجام می‌بایست از طریق ایجاد اجماع ملی، وفاق سازمانی و هماهنگی میان نخبگان و نهادهای مختلف در سطح حاکمیت محقق شود.

بهره‌مندی هوشمندانه از ظرفیت نهادهای بین‌المللی: به نظر می‌رسد عمده سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی در راستای منافع قدرت‌های بزرگ شکل گرفته‌اند، اما در ناعادلانه‌ترین ساختار یعنی شورای امنیت سازمان ملل هم بازیگرانی مانند چین و روسیه حضور دارند که دستگاه دیپلماسی جمهوری اسلامی باید آنها را به همسویی با منافع ملی ایران سوق دهد. در همین راستا، توسعه همکاری‌های راهبردی و دوجانبه ایران با چین و روسیه، همراه با بهره‌گیری هدفمند از فرصت‌های نشست‌های بریکس^۱ و سازمان همکاری‌های شانگهای^۲ می‌تواند از انفعال این دو کشور در روند تصویب قطعنامه‌های ضدایرانی جلوگیری کند و همسویی آن‌ها با منافع ملی ایران را تقویت نماید.

لزوم دیپلماسی متوازن: اولین ویژگی سیاست همسایگی، تعادل و توازن در دیپلماسی است، دیپلماسی سیاسی، فرهنگی، علمی، اقتصادی و دفاعی باید همگی متعادل باشند، دیپلماسی ایران تاکنون بیشتر تک‌ساحتی بوده است. بنابراین پیشنهاد می‌شود که «دیپلماسی اقتصادی» و «دیپلماسی فرهنگی» در دستور کار وزارت امور خارجه قرار گیرد.

تعریف و تثبیت ابر پروژه‌ها: این ابر پروژه‌ها می‌بایست منطبق با ساختارهای ایران باشد، در عین فراگیر و عامه‌پسند بودن، توان رقابت با ابر پروژه‌های سایر کشورها در سطح بین‌المللی را داشته باشد. ساخت یک پرشیانکست^۳ (شهر فناور بهای پیشرفته) در بُعد فناورانه، پروژه ایران رود^۴ در بُعد ژئوپلیتیکی، پروژه نگین فرهنگ در بُعد فرهنگی می‌تواند گزینه‌هایی مطلوبی برای یک ابر پروژه باشد.

تغییر الگوی اقتصادی و یا فرمول مالی دولت از هزینه‌فایده به هزینه‌فرصت: در هزینه‌فایده دولت یک ریال هزینه می‌کند تا ده ریال منفعت ببرد. نتیجه این امر این است که دولت در وهله اول، شریک بخش خصوصی و بعد رقیب این بخش مطرح می‌شود. در الگوی هزینه‌فرصت، دولت به جای محاسبه سود مستقیم، به هزینه‌های فرصت از دست رفته توجه می‌کند. به عبارت دیگر، دولت به جای اینکه صرفاً به عنوان یک بازیگر مستقیم در فعالیت‌های اقتصادی باشد، نقش خود را به عنوان یک نهاد حاکمیتی و تسهیل‌گر ایفا می‌کند که در آن، تصمیم‌گیری‌ها بر اساس مقایسه با بهترین گزینه‌های جایگزین انجام می‌شود، نه صرفاً سودآوری مستقیم پروژه‌ها.

توجه به توسعه زیرساخت‌های صادراتی: توسعه زیرساخت‌های صادراتی از جمله مولفه‌های اساسی در ارتقاء رقابت‌پذیری در بازارهای جهانی به شمار می‌آید. از اینرو نیاز به مجموعه‌های از مهم‌ترین اقدامات و برنامه‌های زیرساختی در راستای گسترش صادرات از جمله؛ حمل‌ونقل و لجستیک (زیرساخت سخت)، امور گمرکی و مدیریت مرزی (تسهیل تجارت)، امور مالی و بانکی (زیرساخت نرم)، استاندارد و کیفیت (اعتماد بین‌المللی)، زیرساخت‌های فناوری و شفافیت است.

راه‌اندازی «نظام رتبه‌بندی استانداردهای ایرانی-اسلامی»: راه‌اندازی این نظام رتبه‌بندی اقدامی راهبردی برای تبدیل ظرفیت‌های بومی ایران به برتری‌های رقابتی پایدار در عرصه جهانی است. در صدر این اولویت‌ها، استاندارد حلال پیشرفته (شامل محصولات غذایی، و دارویی) برجسته است. با توجه به بازار عظیم ۱.۸ میلیارد نفری جهان اسلام، ایران می‌تواند با تدوین گواهی‌های حلال رقابتی به مرکز منطقه‌ای صدور این استانداردها تبدیل شود. این رویکرد نه تنها سهم صادراتی کشور را در زنجیره‌های ارزش جهانی ارتقا می‌دهد، بلکه هویت تمدنی-اسلامی ایران را به مثابه یک برند معتبر جهانی متبلور می‌سازد.

بهره‌گیری از دیپلماسی فرهنگی: با معرفی تمدن غنی ایران، از طریق جشنواره‌ها «نوروز، موسیقی سنتی، سینما و فیلم»، نمایشگاه‌ها «هنر و صنایع دستی، معماری ایرانی»، و برنامه‌های آموزشی با هدف ترویج زبان و ادبیات فارسی میتوان تصویری مثبت و اثرگذار از ایران در منطقه ارائه کرد.

1. BRICS

2. Shanghai Cooperation Organisation (SCO)

3. PersiaNext

4. Iran Rood

۱. مقدمه

چشم‌انداز و تصویرسازی آینده، مهم‌ترین و اساسی‌ترین رویکرد آینده‌پژوهی است. آینده‌پژوهانی مانند جیم دیتور^۱، مطالعه تصاویر آینده را قلب فعالیت‌های آینده‌پژوهانه می‌داند. از آنجا که انسان و جامعه به عنوان عوامل اصلی شکل‌دهنده و پیش‌ران ساخت آینده‌ای مطلوب محسوب می‌شوند، تولید روندها، رویدادها و اقدامات باید به گونه‌ای طراحی شود که نهایتاً به تحقق آن آینده مطلوب در جامعه منجر گردد. می‌توان گفت اقدامات و کنش‌های ما که آینده را شکل می‌دهند خود از تصاویر ما نسبت به آینده شکل گرفته‌اند [۱]. البته نباید فراموش کرد که تصویر و چشم‌انداز معانی متفاوتی دارند. تصویر روشن از آینده، انگیزه‌های برای پیشرفت در هر موضوعی را ایجاد می‌کند و چشم‌انداز، جهت‌گیری و امکان تصمیم‌گیری هدفمند در مسیر رسیدن به هدف را فراهم می‌نماید.

پس از گذشت بیش از چهار دهه از انقلاب اسلامی و ورود به گام دوم انقلاب، ایران امروز در جایگاهی قرار دارد که باید با به‌کارگیری انباشت تجارب، تصویری روشن و خودساخته از آینده ترسیم کند و در راستای دستیابی به آن آینده مطلوب، گام بردارد. یکی از مهم‌ترین شاخصه‌های ایران آینده، جایگاه کشورمان در نظام بین‌الملل و منطقه است. به عبارتی تصویرسازی از یک ایران بزرگ منطقه‌ای، مسیر بین‌المللی‌سازی جمهوری اسلامی را هموار می‌کند و در نهایت این تفکر بین‌المللی، احتمال انسداد مسیر را کاهش می‌دهد و همواره گزینه‌های جدیدی را در آینده نظم جهانی پیش‌روی ایران قرار می‌دهد و جانمایی بهتری را در این نظم برای کشور به ارمغان خواهد آورد.

در باب مفهوم «بین‌المللی‌سازی»، باید گفت در نگاه اول، بین‌المللی‌سازی یک کشور را می‌توان تسری رویکرد فرامرزی در همه ابعاد تصمیم‌گیری سیاسی، امنیتی، اقتصادی، فرهنگی و ... تعریف کرد. این تسری به معنای گسترش میدان محاسبه سود و زیان در همه ابعاد فعالیت‌های کشورها است. استفاده ساختارهای هویتی نظام بین‌الملل، (کشورها، شرکت‌ها، نهادها و ...) [۲]. همچنین اثرگذاری هر کشور در نقاط مختلف جهان و بهره‌مندی از ثروت مادی، سرمایه فرهنگی و فناوری‌های نوظهور از مهم‌ترین پارامترهای تحقق بین‌المللی شدن به شمار می‌رود [۳]. مفهوم بین‌المللی‌سازی را می‌توان به معنای تلاش برای تأثیرگذاری و کنشگری، فراتر از مرزهای ایران تعریف کرد. این مفهوم به صورت معکوس هم قابل درک است، یعنی ایران بتواند بخشی از هزینه‌های توسعه خود را به دلیل هم‌پوشانی با منافع سایر کشورها، کاهش داده و شرکای بالقوه و بالفعل ایران به دلیل بهره‌مندی از این منافع، بخشی از این هزینه‌ها را بپذیرند [۴].

با این وجود، بین‌المللی‌سازی نباید با مفاهیم هم‌مون‌گرایی غربی اشتباه گرفته شود. مدل مطلوب بین‌المللی‌سازی ایران بر پایه پیوند عمیق با فرهنگ ایرانی و اسلامی شکل می‌گیرد و این مفهوم باید در نظر گرفتن سه ویژگی اسلام یعنی مودت، رحمت و حق توسعه یابد. ایران بین‌المللی، ایرانی است که هر جا «حق» این کشور در میان است با قدرت وارد شده و هیچ‌گاه «حق» آن پایمال نشود [۵]. در یک نگاه کلی حذف‌ناپذیری ایران از معادلات جهانی [۶] (در همه عرصه‌ها با توجه به سناریوهای آینده) و ایفای نقش محوری در آینده نظم جهانی، به عنوان اصلی‌ترین متغیر تأثیرگذار در بین‌المللی‌سازی ایران مطرح است. البته باید پذیرفت، ایران امروز در مسیر بین‌المللی شدن قرار دارد [۷] که برای تحقق این هدف نیاز است متغیرهای نظم آینده جهان، «نظیر افول قدرت قدرت‌ها، جریان سیال قدرت جهانی به سمت شرق، آینده فناوری‌های نوظهور» را در نظر گرفت و هم‌زمان با ترسیم الگویی متشکل از همکاری و پرهیز از تنش در منطقه و جهان، تصویری از ایران بزرگ بین‌المللی را ارائه کرد.

در تصویر ایران آینده میبایست به ایران بزرگ منطقه‌ای و ایران بین‌المللی اندیشید و نباید ایران را در مرزهای جغرافیایی فعلی

1. Jim Dator

2. Internationalization

محدود کرد [۸]. بر همین مبنا، گسترش فعالیت‌های بین‌المللی می‌تواند نگاه صرفاً تهدیدمحور را تعدیل کند و نقش تاثیرگذار ایران را در عرصه جهانی تقویت نماید. بنابراین تصویر آینده ایران باید به گونه‌ای ترسیم شود که نظام جهانی در همه ابعاد انرژی، کریدورهای بین‌المللی، صنایع پتروشیمی و معادن و حتی امنیت منطقه‌ای نیازمند ایران باشد و در عین حال، ایران به عنوان قطب الهام‌بخش فرهنگی، منبع غنی هنری، مرکز گفتگو و تمدن، جایگاه خود را تثبیت نماید. به نظر می‌رسد با توجه به سیگنال‌های مشهود امروز جهان، ویژگی‌ها و ظرفیت‌های ایران و رقابت قدرتها در سطح جهانی، بین‌المللی‌سازی ایران می‌تواند در ابعاد ژئوپلیتیکی، انرژی، فناوری، فرهنگ و امنیت منطقه‌ای نمود پیدا کند. اگرچه مسیر پیشرو با عدم قطعیت‌های بسیاری همراه است، اما به نظر می‌رسد حوزه فناوری می‌تواند به عنوان مسیری جدی برای تصویر ایران بین‌المللی مطرح باشد. در ادامه گزارش ضمن بررسی ابعاد و تعاریف بین‌المللی شدن ایران، به بررسی سناریوهای ممکن و در نهایت ارائه راهکارهایی در مسیر بین‌المللی شدن ایران پرداخته شده است.

۲. پیشینه

۲-۱. سوابق مطالعاتی در مرکز

در روند ساخت تصویر بین‌المللی ایران، تعدادی از منابع منتخب داخل و خارج از مرکز گردآوری شده‌اند تا از طریق بررسی مقدماتی ادبیات پژوهش، چارچوب کلان و جامع‌تری برای شناسایی مسائل و شکاف‌های موجود فراهم شود. در این قسمت، مجموعه‌ای از منابع منتخب مرکز با هدف زمینه‌سازی برای ترسیم تصویری جامع، چندوجهی در راستای بازنمایی تصاویر مطلوب از جمهوری اسلامی ایران جمع‌آوری شده است.

جدول ۱: سوابق مطالعاتی در مرکز

یافته‌های پژوهش	نویسندگان / سال
تصویر ایران آینده در افق ۱۴۲۴ شامل ۱. «ایران مردمی»، ۲. «ایران بزرگ»، ۳. «ایران نوآفرین»، ۴. «ایران ثروت»، ۵. «ایران تاب‌آور» می‌شود. پیش‌فرض این تصویر، مبتنی بر ایده «همراهی جمهوری‌ت و اسلامیت و استقلال ذاتی در جهان» بوده و بر پایه «سنت‌های الهی»، «ارزش‌های توحیدی و هویتی نظام انقلاب اسلامی» و «حمایت و دفاع از کرامت و ذات انسان‌ها» و «خانواده و سبک زندگی ایرانی-اسلامی» است [۹].	منشور هم‌آفرینی ایران آینده (۳)؛ تصویر ایران آینده مبتنی بر استعاره‌های پیشرفت/ ۱۴۰۳
تصویر ایران آینده به مثابه فضایی برای گفتگو، تعامل و چالش میان بازیگران مختلف است که بازتابی از آگاهی جمعی نسبت به امیدها و ترس‌ها در جامعه می‌باشد. این تصویر به رفتارها و واکنش‌های فعلی شکل می‌دهد و درک متفاوت از آن، موجب پیدایش رفتارهای متنوع در زمان حال می‌شود [۱۰].	منشور هم‌آفرینی ایران آینده (۲)؛ چارچوب ساخت تصویر مبتنی بر تجربیات جهانی و اقتضائات ایران/ ۱۴۰۳
ایران آینده به دلیل شرایط سیاسی، جغرافیایی، اقتصادی و فرهنگی-اجتماعی خاص خود در عرصه بین‌الملل میبایست تاب‌آوری و استحکام لازم را داشته باشد. در برابر اتفاقات غیرقابل پیشبینی و فشار دشمنان از مقاومت لازم برخوردار باشد. بر همین اساس تصویر کلانی از وضعیت فعلی و تصویر آینده ایران تاب‌آور بر اساس زیرسیستم اقتصادی، زیرسیستم اجتماعی فرهنگی، زیرسیستم زیرساخت-ها، زیرسیستم محیط زیستی، و زیرسیستم حکمرانی ترسیم شده است [۱۱].	مقدمه‌ای بر تصویر ایران تاب‌آور/ ۱۴۰۳
تصویر ایران آینده به‌عنوان زمینه‌ای برای گفتگو، تعامل و رقابت میان همه بازیگران توسعه، نمایانگر آگاهی جمعی نسبت به امیدها و نگرانی‌های جامعه است که رفتارها و واکنش‌های کنونی را شکل می‌دهد. این تصویر مبتنی بر دو پایه عینی (واقعیت‌های میدانی) و ذهنی (ادراکات عمومی) بنا شده و ضرورت تصریح روایت‌های مشترک و امیدبخش از آینده را برای فعال‌سازی اراده‌ها و تحقق تحول‌های پایدار برجسته می‌کند [۱۲].	منشور هم‌آفرینی تصویر ایران آینده/ ۱۴۰۲
زیست‌حکمرانی اقتصادی-سیاسی ایران مبتنی بر نفت و دسترسی به ارز جهانی است که بدون توجه به تغییرات نظم جهانی و تحریم‌های ژئوپلیتیکی قابل‌اداره نیست. کنش ایران در دهه آینده، تعیین‌کننده جایگاه اقتصادی و سیاسی کشور در عرصه جهانی خواهد بود و بر نامه هفتم توسعه فاقد چارچوب یکپارچه و منسجم در این زمینه است. به همین دلیل، پیشنهاد میشود، بخشی مستقل در باره «جانمایی ایران در نظم جدید جهان» به بر نامه هفتم اضافه شده و نهاد راهبر توسعه بر ای هماهنگی سیاست‌های داخلی و خارجی تاسیس شود [۱۳].	بررسی لایحه بر نامه هفتم توسعه؛ نسبت‌سنجی لایحه با ضرورت‌های اجتماعی ایران در نظم جدید جهان/ ۱۴۰۲
دسترسی باز، تنها قاعده و شکل تعادلی جوامع نیستند. افزون بر، نظام‌های دسترسی باز، کشورهای در حال توسعه اغلب در قالب «نظم‌های دسترسی محدود» قرار دارند. دولت در این نظم، انحصار کامل زور را ندارد و فرادستان برای کنترل خشونت و حفظ ثبات اجتماعی، منابع اقتصادی را بین خود تقسیم و دسترسی را محدود می‌کنند. این ساختارها مبتنی بر همکاری و تقسیم‌رانت‌ها برای ایجاد صلح و پایداری اجتماعی هستند، که نیازمند چارچوبی متفاوت از نظام‌های دسترسی باز است [۱۴].	انواع نظم دسترسی محدود در جهان در حال توسعه؛ رهیافت جدید برای مسائل توسعه/ ۱۳۹۳
امنیت ملی و تضمین آن یکی از وجوه تعامل پنج قدرت (ایران، عربستان، ترکیه، مصر و رژیم صهیونیستی) در غرب آسیا است. چرا که هر یک در تلاش برای غلبه الگوی نظم مورد نظر خود در منطقه هستند. از اینرو، تمرکز گزارش بر روی رهنامه‌های بازیگری و ترتیبات امنیتی پنج قدرت مذکور است، و سپس دیدگاه‌های کشورهای برون منطقه‌ای برای تنظیم این روابط مطرح شده است [۱۵].	الگوهای نظم منطقه‌ای بازیگران خاورمیانه/ ۱۳۸۶

مأخذ: یافته‌های تحقیق

۲-۲. سوابق مطالعاتی در خارج از مرکز

در این قسمت، مجموعه‌ای از منابع خارج از مرکز برای ایجاد چارچوبی کلی و شناسایی شکاف‌ها در ساخت تصویر بین‌المللی ایران گردآوری شده است.

جدول ۲: سوابق مطالعاتی در خارج از مرکز

نویسندگان / سال	عنوان	یافته‌های پژوهش
نظامی‌پور و همکاران / ۱۴۰۲	آینده نظم منطقه ای و بین‌المللی و نقش‌یابی جمهوری اسلامی ایران	حملات ۱۱ سپتامبر به‌عنوان نقطه عطف در نظم بین‌الملل منجر به اتخاذ رویکرد تهاجمی و مداخله‌گر ایانه آمریکا در خاور میانه شده است. با افول قدرت آمریکا، خروج بخشی از نیروهای آمریکایی از خاور میانه و ظهور نظم چندجانبه‌گرای جهانی، جمهوری اسلامی با تکیه بر ظرفیتها و توانمندی‌های سیاسی، هویتی، گفتمان‌سازی، نظامی و امنیتی خویش توانسته به عنوان یک بازیگر مهم در معادلات منطقه‌ای نقش ایفا نماید [۱۶].
مظاهربینا و همکاران / ۱۴۰۲	نقش آفرینی جمهوری اسلامی ایران در حوزه‌های قدرت منطقه‌ای و جهانی با توجه به قلمرو ژئوپلیتیک خلیج فارس	شناسایی قلمروهای ژئوپلیتیکی پیرامونی کشورها و بهره‌گیری از ظرفیت‌های آنها، نقش آفرینی در قدرت منطقه‌ای و جهانی را افزایش می‌دهد. نقش آفرینی جمهوری اسلامی ایران در حوزه خلیج فارس با شناسایی ده شاخص ژئوپلیتیکی بررسی شده است. در پایان نتایج نشان می‌دهد این قلمرو به تقویت جایگاه ژئوپلیتیک و قدرت دفاعی-امنیتی ایران کمک می‌کند [۱۷].
حاتم‌زاده و همکاران / ۱۴۰۲	مدیریت تصویر بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران: آسیب‌شناسی و توصیه‌ها	جمهوری اسلامی ایران در مدیریت تصویر بین‌المللی خود با چالش‌های جدی «مانند فقدان درک مشترک منافع ملی، نبود نهاد ملی مستقل برای مدیریت تصویر، امنیت‌محور بودن سیاست خارجی و عدم برنامه‌ریزی بلندمدت در دیپلماسی عمومی» مواجه بوده است که با تأثیر عوامل خارجی «مانند تلاش‌های جبهه ضدایرانی و تحریمها» تشدید شده‌اند. از اینرو برای برون رفت از این موضوع میتوان از نهادسازی، برندینگ ملی، بهره‌گیری از ظرفیت ایرانیان خارج از کشور، مدیریت دقیق نمایندگی‌های فرهنگی و فضای مجازی استفاده کرد [۱۸].
قاسمی و صلح‌جو / ۱۳۹۹	چرخه قدرت در سیستم بین‌المللی پیچیده و آشوبی و راهبردهای نقش‌یابی منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران	چرخه قدرت در نظام بین‌الملل آنارشیک، با تأکید بر راهبردهای نقش‌یابی مبتنی بر قدرت هوشمند شبکه‌ای، تحولی نوین در تحلیل روابط بین‌الملل به وجود آورده است. این مدل نظری جدید، پویایی چرخه قدرت، فشارهای سیستمی و نقش شبکه‌سازی، دیپلماسی شبکه‌ای و بازارندگی شبکه‌ای را در چارچوب کلان نقش‌یابی ایران به‌عنوان قدرت منطقه‌ای در شرایط پیچیده بین‌المللی بررسی می‌کند. این رویکرد، کاستی‌های ادبیات موجود را جبران کرده و نقش‌یابی ایران را در وضعیت فشارهای سیستم بین‌الملل به صورت جامع تحلیل می‌کند [۱۹].

مأخذ: همان

اگرچه پژوهش‌های زیادی به موضوع تصویر ایران و نقش آفرینی ایران آینده در حوزه بین‌الملل پرداخته‌اند. اما گزارش حاضر از سطح صرف توصیف «تصویر ایران آینده» فراتر رفته است و با واکاوی جایگاه ایران در سطح منطقه، نظام بین‌الملل و آسیب‌شناسی وضع موجود، پنج تصویر بین‌المللی را برای جمهوری اسلامی با توجه به ظرفیت‌های بومی و ملی بازنمایی کرده است.

۲-۳. سوابق تقنینی به همراه آسیب‌شناسی

■ **قانون اقدام متقابل در برابر اعلام سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به عنوان «سازمان تروریستی» توسط آمریکا (مصوب**

۱۳۹۸/۲/۲۸)

به منظور اقدام متقابل در برابر تصمیم و یا اقدام دولت ایالات متحده آمریکا در تضعیف صلح و امنیت منطقه ای و بین‌المللی و از آنجا که این رژیم بر خلاف اصول مسلم حقوق بین‌الملل، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی را که مطابق اصل یکصد و پنجاهم (۱۵۰) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به عنوان یکی از ارکان حاکمیتی دفاعی ایران شناخته می‌شود، سازمان تروریستی خارجی اعلام نموده است؛ به موجب این

قانون فرماندهی مرکزی آمریکا (سنت کام)، نیروها و سازمان‌ها و یانهادهای تحت اختیار این فرماندهی، تروریست اعلام می‌شوند و هرگونه کمک نظامی یا اطلاعاتی به این نیروها جهت تقابل با سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی ایران همکاری در اقدام تروریستی محسوب می‌گردد [۲۰].

■ قانون اقدام متناسب و متقابل دولت جمهوری اسلامی ایران در اجرای برجام (مصوب ۱۳۹۴/۰۷/۲۱)

براساس فتوای رهبر معظم انقلاب اسلامی هیچ دولتی در ایران حق تولید و به کارگیری سلاح هسته‌ای را ندارد و دولت موظف است سیاست خلع سلاح هسته‌ای جهانی را به طور فعال دنبال کند و در کلیه تلاش‌های بین‌المللی، حقوقی و دیپلماتیک برای نجات بشریت از خطر سلاح‌های هسته‌ای و اشاعه آنها، از جمله از طریق ایجاد مناطق عاری از سلاح‌های کشتار جمعی به ویژه در ایجاد ائتلاف منطقه‌ای خاورمیانه‌عاری از سلاح هسته‌ای به خصوص در زمینه خلع سلاح هسته‌ای رژیم صهیونیستی فعالانه مشارکت نماید [۲۱].

■ قانون مقابله با نقض حقوق بشر و اقدامات ماجراجویانه و تروریستی آمریکا در منطقه (مصوب ۱۳۹۶/۰۵/۲۲)

با توجه به مسؤلیت دولت جمهوری اسلامی ایران برای حراست از منافع و امنیت ملی ایران و کمک به حفظ صلح و ثبات منطقه‌ای و به منظور مقابله با اقدامات غیرمسئولانه و مغایر حقوق بین‌الملل آمریکا در تضعیف صلح و ثبات منطقه‌ای و همچنین وظیفه صیانت از منافع برحق ملت ایران براساس حقوق و اسناد بین‌المللی از جمله برجام، اقدامات زیر برای مقابله با رفتار ماجراجویانه و تروریستی ایالات متحده آمریکا علیه ثبات منطقه و سیاست‌های خصمانه آن کشور علیه جمهوری اسلامی ایران و حمایت همه‌جانبه از نیروهای مسلح به ویژه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و نیز تسهیل تدوین راهبرد همه‌جانبه جمهوری اسلامی ایران برای بازدارندگی و مقابله مؤثر با سیاست‌های خصمانه دولت آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران در حوزه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی و امنیتی و همچنین آن دسته از اقدامات غیرقانونی مداخله‌جویانه این کشور در منطقه که مستقیم یا غیرمستقیم منافع حیاتی امنیتی جمهوری اسلامی ایران و هم‌پیمانان منطقه‌ای و فرماندهی‌های را در معرض تهدید و مخاطره قرار می‌دهد، انجام می‌گیرد [۲۲].

■ قانون افشای نقض حقوق بشر توسط آمریکا و انگلیس در جهان امروز (مصوب ۱۳۹۱/۰۲/۳)

به منظور مقابله با توطئه‌ها و محدودسازی‌های ناعادلانه آمریکا و انگلیس علیه جمهوری اسلامی ایران و جهت آگاه‌سازی جامعه جهانی از موارد عدیده نقض حقوق بشر توسط این دو کشور و حمایت از جریان‌های مترقی که در برابر اقدامات غیرقانونی دولتهای آمریکا و انگلیس در جهان ایستاده‌اند مبلغ بیست میلیون دلار از محل حساب ذخیره ارزی تخصیص می‌یابد [۲۳].

بررسی سوابق تقنینی و پژوهشی نشان می‌دهد که تاکنون هیچ‌گونه پژوهش و قانونی پیرامون تصویر آینده ایران ارائه نشده است. این گزارش با تأکید بر تصویرسازی ایران به عنوان قدرت بزرگ منطقه‌ای، از چند جهت منحصر به فرد است:

اولاً، رویکرد آن ترکیبی از ابعاد ژئوپلیتیک، فناوری، انرژی، فرهنگ و امنیت است که به صورت یکپارچه و هماهنگ تحلیل شده‌اند، در حالی که بسیاری از مطالعات موجود تنها بر یک یا دو بُعد تمرکز داشته‌اند.

ثانیاً، به جای ارائه راهکارهای کلی و انتزاعی، پیشنهادهای عملیاتی و نوآورانه مانند «تابعیت فناورانه»، «شهرک‌های ویژه نوآوری» و «قانون جذب استعدادهای جهانی» ارائه می‌دهد که قابلیت اجرایی بالایی دارند.

ثالثاً، این گزارش با نگاهی واقع‌بینانه به تحولات جهانی، از پیش‌دآوری درباره آینده نظم بین‌المللی پرهیز کرده و بر لزوم انعطاف‌پذیری و برنامه‌ریزی بلندمدت تأکید دارد.

تمایز این قانون با دیگر طرح‌ها در عمق راهکارها، نوآوری در سازوکارها (مانند تابعیت فناورانه) و تلفیق ظرفیت‌های داخلی با فرصت‌های منطقه‌ای است. برخلاف رویکردهای تک‌بعدی رایج، این پیشنهاد هم‌زمان به ابعاد اقتصادی، امنیتی، فرهنگی و فناوری می‌پردازد و با تأکید بر «برنامه‌ریزی بین‌نسلی» و «دیپلماسی متوازن»، از محدودیت‌های طرح‌های کوتاه‌مدت و واکنشی عبور می‌کند. همچنین تصویب قانونی در مجلس در راستای تصویرسازی ایران می‌تواند خلأ قانونی لازم برای تکلیف دستگاه‌های اجرایی به تبعیت از این الگو را به خوبی برطرف کند.

۳. تصویر آینده^۱

تصویر آینده مفهومی بنیادی در آینده‌پژوهی است که به بازنمایی‌های ذهنی، جمعی یا فرهنگی از آینده ممکن،^۱ آینده محتمل^۲ یا آینده مطلوب^۳ اشاره دارد. این تصاویر مجموعه‌ای از باورها، ارزش‌ها، ترس‌ها و امیدهای یک جامعه درباره فردا را در بر می‌گیرند [۲۴] که به دنبال پیش‌بینی دقیق از یک آینده مشخص نیست، بلکه تأکید بر روی مطالعه و تحلیل تصاویر متنوع و سناریوهای جایگزین آینده دارد. آینده به طور قطعی قابل پیش‌بینی نیست، اما می‌توان با بررسی این تصاویر، روندها و مسائل نوظهور را شناسایی کرد [۲۵]. این تصاویر می‌توانند خوش‌بینانه یا بدبینانه، ترسناک، فلج‌کننده یا انگیزه‌بخش، ضعیف یا قوی و ساده‌لوحانه، تحقق یافته، بیان شده، آزمایش شده و توسعه یافته باشند. اما این تصاویر (از دیدگاه آینده‌پژوهی) «درست» یا «غلط» نیستند. آنها صرفاً وجود دارند و «واقعیت‌های» تجربی هستند که آینده‌پژوه مطالعه می‌کند. از اینرو «آینده»‌ای برای مطالعه وجود ندارد، آنچه که وجود دارد، «تصاویر آینده» در ذهن مردم است [۲۶].

تصاویر آینده به عنوان یک عامل پویا و نیرویی بسیار قدرتمند می‌تواند کلید همه رفتارهای انتخاب‌محور باشد [۲۴]. چرا که توانایی انتقال سریع، عینی و مستقیم پیام‌ها و کدهای فرهنگی را در هر جامعه و سیستمی دارند و نیاز به زبان خاصی ندارند. هر بیننده‌ای با مشاهده تصویر می‌تواند پیام آن را به صورت مستقیم، سریع و عینی دریافت کند. تصاویر می‌توانند حساسیت بینندگان را بسیار بیشتر از متون نوشتاری برانگیزند و مغز انسان قدرت بالایی در پردازش تصویر دارد [۲۷]. بنابراین، این تصاویر هم ظرفیت و قدرت سازماندهی افکار و نمایش احتمالات آینده را دارند و هم به نوعی منجر به شکل‌گیری هویت، هدایت رفتارها و تصمیم‌گیری‌ها [۲۸] و جهت‌دهنده حرکت افراد، سازمان‌ها و جوامع باشند. به عنوان مثال، تصاویر مثبت از آینده می‌توانند فرهنگ و جامعه را به سمت شکوفایی، امیدواری و پیشرفت هدایت کنند. این تصاویر باعث انگیزه‌بخشی، افزایش مشارکت اجتماعی و تقویت همبستگی فرهنگی می‌شوند و امید را در دل افراد زنده نگه می‌دارند. در مقابل، تصاویر منفی از آینده ممکن است سبب ایجاد ناامیدی، ترس و بی‌اعتمادی در جامعه شوند و فرآیندهای اجتماعی و فرهنگی را دچار رکود و حتی زوال کنند [۲۴].

برای فهم دقیق‌تر و جامع‌تر مفهوم «تصویر آینده» ایران بین‌المللی و تمدنی با تأکید بر فرآیند تصویرسازی، ابتدا لازم است تعریفی روشنی از معنای تصویر ارائه شود. در این گزارش منظور از تصویر، یک ساختار کلی شناختی و ارزیابی‌کننده درونی دولت و خبرگانش به خود و جهان است [۲۹] که متأثر از موقعیت جغرافیایی، تاریخ، فرهنگ، منابع، منافع ملی و فناوریهای نوین است. از اینرو هر دولتی ممکن است انگیزه‌های برای طرح تصویر مثبت از خود با به تصویر کشیدن خود در یک موقعیت مثبت داشته باشد، این در حالی است که از تصویر کشیده شدن منفی اجتناب میکند [۳۰].

اگرچه ساخت تصویر تا حدی به صورت غیرارادی پیش می‌رود، اما دولت‌ها بر پایه پیش‌فرض‌ها، باورهای عمیق ذهنی و موقعیت خود در عرصه بین‌الملل، تصاویر ذهنی و برداشت‌هایی از آینده را می‌سازند [۳۱]. به همین دلیل ممکن است تصویر یک دولت متشکل از تصاویر پیچیده خبرگانی باشد که درباره آن تأمل میکنند [۳۰]. بر همین مبنا ضروری است که تصویرسازی از آینده به عنوان یک وظیفه فکری توسط نخبگان جامعه انجام شود. چرا که تصمیمات این گروه منجر به رویدادهای مهم بین‌المللی «نظیر جنگ یا صلح، ایجاد یا نقض معاهدات، تهاجم یا عقب نشینی، اتحاد یا دشمنی» میشود که در نهایت عامه مردم تحت تاثیر تصمیمات و تصاویر نخبگان قرار می‌گیرند [۲۹].

تصویرسازی و دستیابی به تصویر مطلوب از آینده برای درک تغییرات اجتماعی و راهبردها و سیاست‌گذاری‌های کلان جمهوری اسلامی مهم هستند. این فرآیند نه تنها نقشه‌راهی روشن برای تصمیم‌گیری‌ها و اقدامات هماهنگ فراهم می‌آورد، بلکه منجر به وفاق اجتماعی، انگیزه‌بخشی و هدایت کنش‌های جمعی می‌شود. افزون بر این، چارچوبی ایجاد میکند که بر پایه آن می‌توان مسیر توسعه پایدار و تحقق اهداف راهبردی کشور را تعریف و دنبال کرد

1. Image of the Future
2. Possible Future
3. Probable Future
4. Desirable Future

۴. تجربیات جهانی تصویرسازی

برخی از پژوهش‌های آینده‌نگرانه در کشورهای پیش‌تاز حاکی از آن است که آنها با بسیج همه‌ارکان مختلف جامعه «نظیر دستگاه‌های اجرایی، دانشگاه‌ها، بخش‌های صنعتی و خدماتی» در قالب نظامی معنایی و منسجم، تمامی منابع خود را برای ایفای نقش در تمدن نوین آینده به کار گرفته‌اند. به‌عنوان مثال؛ ژاپن با چشم‌انداز «جامعه پنجم» یا «جامعه فوق هوشمند»^۱، مالزی با چشم‌انداز «مالزی پیشرفته ۲۰۵۰» و «جوامع هوشمند»، اتحادیه اروپا به‌ویژه آلمان با تمرکز بر «جامعه شبکه‌محور مشارکتی» و «انقلاب چهارم صنعتی»، چین با چشم‌انداز «جامعه اجتماعی سایبری - فیزیکی»^۲ و طرح «ساخت چین ۲۰۲۵» و کره جنوبی با تمرکز بر «هالیو»^۳ یا «موج کره‌ای» از جمله کشورهای فعال در این حوزه هستند.

ژاپن

ژاپن در سال ۲۰۱۷ به‌طور رسمی تصویر جامعه آینده خود تحت عنوان «جامعه پنجم» یا «جامعه ابر هوشمند» را با هدف بازنمایی تصویر آینده خود معرفی کرد. این بازنمایی از پنج تصویر تشکیل شده است که جامعه اول بر مبنای شکار و همزیستی مسالمت‌آمیز انسان با طبیعت، جامعه دوم بر مبنای کشاورزی و سازماندهی اجتماعی، جامعه سوم بر مبنای صنعت و تولید انبوه، جامعه چهارم بر مبنای شبکه‌سازی و دارایی‌هایی ناملموس تعریف شده‌اند. در نهایت جامعه پنجم، مفهومی است که به ترکیب فضای سایبری و جهان واقعی اشاره دارد و با هدف پاسخگویی به چالش‌های مختلف اجتماعی از طریق ابداعات و فناوری‌های نوین شکل گرفته است. در این جامعه، انسان محور اصلی قرار می‌گیرد و هم‌افزایی فزاینده میان فضای سایبری و جهان واقعی، باعث ایجاد تعادلی پویا میان نیازهای انسانی و نظام اقتصادی می‌شود. به‌گونه‌ای که در هر لحظه، هر فرد می‌تواند به هر میزان کالا و خدماتی که نیاز دارد، به سرعت و به آسانی دسترسی پیدا کند و این تعادل به بهینه‌ترین شکل ممکن حفظ شود. افزون بر این، این توسعه هم‌زمان در فضای فیزیکی و مجازی منجر به افزایش شاخص تولید ناخالص ملی از پنج هزار میلیارد دلار «فعلی» به ششصد هزار میلیارد دلار خواهد شد. این جامعه خلاق، تفاوتی بین سن و جنس و ملیت و قومیت نمی‌گذارد و برای همه نقاط جغرافیایی خدمات خودش را ارائه خواهد کرد. این تحولات، بر روی بخش‌های مختلف جامعه مانند صنعت، خدمات، دانشگاه، حمل‌ونقل، مراقبت‌های پزشکی امور مالی و خدمات عمومی و... اثر می‌گذارد و ارزش‌های جدیدی را در جامعه خلق و کیفیت بالاتری را برای زندگی فراهم می‌کند [۳۲].

مالزی

مالزی در سال ۲۰۱۷ چشم‌انداز «مالزی ۲۰۵۰» را با هدف ایجاد یک اقتصاد فراگیر مطرح کرد. بر همین مبنای مالزی به جای به کارگیری اصطلاح «توسعه»^۴ از اصطلاح «ترقی خواه»^۵ برای توصیف چشم‌اندازش استفاده می‌کند. این کشور برای هر یک از تصاویر خود، استعاره‌ها و شعارهای ویژه‌ای طرح کرده است و برنامه‌هایی برای اجتماعی‌سازی و گفت‌وگو و آرايه این مفاهیم با هدف ساخت و تثبیت این تصاویر برای جامعه ترتیب داده است. مالزی در این مسیر، مفهوم «ملت هوشمند» را به عنوان تصویر آینده خود برگزید و در این راستا شعار «**ایده‌های هوشمند بسیار / یک ملت هوشمند**»^۶ را بیان کرده است که نشان‌دهنده تمرکز بر نوآوری و مشارکت جمعی برای پیشرفت کشورش است.

چین

رهبران چین در چشم‌انداز آینده خود، که تحقق «تمدن صنعتی» را در یک‌صدمین سالگرد تأسیس جمهوری خلق چین در سال ۲۰۴۹

1. Super Smart Society
2. Cyber-Physical Social Society
3. Hallyu
4. Development
5. Progressive
6. Many Smart Ideas/One Smart Nation

هدف‌گذاری کرده‌اند، بر این باورند که چین امروز به عنوان «کارخانه جهان» شناخته می‌شود و توانمندی تبدیل شدن به ابرقدرت صنعتی جهان را دارد. این دیدگاه بازتابی از برنامه‌های بلندپروازانه چین در توسعه فناوری‌های پیشرفته و ارتقای جایگاه صنعتی کشورش است تا بتواند در قرن آینده نقش رهبر صنعتی و اقتصادی جهانی را ایفا کند. صاحب‌نظران کشور چین، تصویر جامعه آینده در فضای سایبری را تحت عنوان «جامعه اجتماعی سایبری-فیزیکی»^۱ معرفی کرده‌اند. این مفهوم با رویکردی آینده‌نگرانه به تعامل میان انسان، دانش، جامعه، فرهنگ، فضای سایبری و فیزیکی می‌پردازد. در این چارچوب، فضای سایبر و جامعه سایبر-فیزیکی، به عنوان عرصه پیچیده و چندوجهی تلقی می‌شوند که با تولید و تکامل زیر فضاهای متنوع می‌تواند همه افراد دخیل را از طریق زیر فضاهای ذهنی، اجتماعی و فیزیکی در خود جای دهد. بدین ترتیب در چنین ساختاری، نقش‌های فردی و اجتماعی با انعطاف‌پذیری بالا و هماهنگی کامل با یکدیگر همزیستی دارند [۳۳].

■ اتحادیه اروپا

اتحادیه اروپا تصویر آینده جامعه خود را تحت عنوان «جامعه شبکه‌محور مشارکتی» ارائه کرده است. این جامعه بر پایه فضای سایبری آینده شکل گرفته و با مشارکت گسترده کشورهای عضو و بهره‌گیری از ظرفیت‌های جهانی طراحی شده است تا مشارکت فعالانه و پیوسته همه اعضا در فرآیندهای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی تضمین شود. این طرح بلندمدت با همکاری بیش از ده‌ها سازمان صنعتی پیشرو، شبکه‌ای از نخبگان و متخصصان دانشگاهی بین‌المللی تدوین شده است. در چارچوب این برنامه، «انقلاب صنعتی چهارم» به عنوان محور تحول معرفی شده است. به گفته «کلاوس شواب»^۲، نویسنده کتاب «انقلاب صنعتی چهارم»، درک این انقلاب نیازمند چهار نوع بصیرت است که انقلاب چهارم به طور همزمان بر فیزیک و بدن انسان، ذهن، قلب و روح اثرگذار است. این انقلاب صنعتی تمامی ارکان جامعه آینده را در گون ساخته و هویت انسان و ساختار اجتماعی را بازتعریف می‌کند. این تحول بنیادین، چشم‌اندازی نوین از هم‌زیستی انسان و فناوری را پیش‌روی جوامع می‌گذارد و عرصه‌های مختلف «از جمله امنیت، سیاست‌ها، آموزش و زندگی اجتماعی»^۳ را نیز در بر می‌گیرد [۳۴]. در همین مسیر، آلمان با معرفی مفهوم انقلاب چهارم صنعتی، به دنبال پیشتازی در تحقق تمدن نوین صنعتی برآمده است. تمدنی که بر پایه درهم‌تنیدگی حوزه‌های فیزیکی، دیجیتال و بیولوژیکی شکل می‌گیرد، بازآفرینی جامعه، سازمان‌ها و کسب‌وکارهای آینده را مبتنی بر قابلیت‌های نوین فضای سایبر دنبال می‌کند. این تحول، در قالب سازمان‌های شبکه‌محور، زیست‌بومی مشارکتی و پویا را ایجاد می‌نماید که در آن تعامل بین بخش‌های مختلف جامعه و فناوری‌ها به شکلی هماهنگ و فعال رخ می‌دهد [۳۵].

■ کره جنوبی

کره جنوبی از اواسط دهه ۹۰ میلادی تاکنون، به دنبال تصویرسازی و شناخت جهانی کره از طریق گسترش صنایع خالق رسانه‌ای و فرهنگی بوده است. در این مسیر، کره جنوبی از پدیده‌ای جهانی به نام «هالیو» یا «موج کره‌ای» به معنای گسترش و محبوبیت جهانی تولیدات رسانه‌ای و فرهنگ عامه‌پسند کره‌ای استفاده کرده است. «هالیو» عمدتاً به سه شکل «نمایش‌های تلویزیونی»^۴، «فیلم‌ها»^۵ و «موسیقی پاپ»^۶ وجود دارد. هدف اصلی کره جنوبی، افزایش نفوذ فرهنگی کشور خود در سطح بین‌المللی بوده است. هرچند تلاش‌های کره در راستای ترویج تصویر مثبت فرهنگ و تقویت وجه ملی خود بوده است، اما کره توانست نخست با جذب کشورهای همسایه و شرق آسیا و سپس کشورهای اروپایی و آمریکایی، بازارهای صادراتی خود را بیش از پیش گسترش دهد [۳۶].

بیشتر این تجارب در کشورهای مذکور، متمرکز بر قدرت نرم، فرهنگ، فناوری‌های نوظهور و فضای سایبر هستند، این موضوع از چند زاویه قابل بررسی است؛

(۱) نیروی پیشران جهان آینده، فرهنگ و فناوری‌های نوظهور است و بسیاری از کشورها تلاش می‌کنند که برنامه‌های توسعه خود در همه

1. Cyber-Physical Social Society
2. Klaus Schwab
3. K-dramas
4. K-movies
5. K-pop

حوزه‌ها را حول این محورها ترسیم کنند.

۲) کشورهای مذکور دارای زیرساخت‌ها و بسترهای فناورانه قدرتمندی هستند. بنابراین بدیهی است که تصاویر آینده آنها نیز در این چارچوب‌ها ترسیم شود.

۳) هر کشور، تصویرسازی آینده خود را براساس ظرفیت‌ها و شرایط موجود خود «مانند کره جنوبی» انجام می‌دهند. برای نمونه، ژاپن برنامه‌ای برای توسعه کریدورهای زمینی ندارد؛ چرا که پتانسیل جغرافیایی این کشور چنین فرصتی را فراهم نمی‌کند.

۵. نشانک‌های شکل‌گیری نظم جدید جهانی

بازتاب رقابت راهبردی معاصر را می‌توان در «استراتژی امنیت ملی»^۱ آمریکا در سال ۲۰۱۷ مشاهده کرد که سه دسته از چالش‌های اصلی پیش‌روی این کشور و متحدانش را به تصویر می‌کشد: قدرت‌های مرکزی خواه شامل چین و روسیه، دولت‌های ایران و کره شمالی، و سازمان‌های چندملیتی [۳۷]. بر این اساس آمریکا به‌طور فعال درگیر یک رقابت راهبردی با ایران، روسیه و چین است. این رقابت حول ماهیتی با حاصل جمع صفر می‌چرخد، به این معنا که هر افزایش قدرت، نفوذ یا منابع برای یک کشور، به‌طور همزمان به کاهش معادل آن برای کشورهای رقیب منجر می‌شود. افزون بر این، تمامی کشورها یکدیگر را به‌عنوان تهدیدی جدی و تعیین‌کننده در مسیر تحقق اهداف ملی خود می‌شناسند.

این رقابت راهبردی با تضعیف نظام بین‌المللی و کاهش قدرت هم‌مون تشدید می‌شود. در میان مناطق پرنش جهان، شاید شدیدترین درگیری‌ها در غرب آسیا باشد، جایی که ایران و آمریکا در برابر یکدیگر قرار گرفته‌اند. یکی از محورهای اصلی این رقابت میان قدرت‌های بزرگ «همچون روسیه، چین و آمریکا» شکل گرفته و محور دیگر شامل بازیگرانی با قدرت نامتقارن «مانند رابطه آمریکا و ایران» می‌شود. دو رویداد متفاوت نمایانگر پایان دوره هم‌مونیک آمریکا و بازگشت به سیاست مبتنی بر توازن قوا است:

■ ظهور قدرت‌های جدیدی که در پی تضمین منافع خود در نظام بین‌الملل هستند.

■ قدرت هم‌مون توان حفظ ثبات هم‌مونیک را ندارد (هرچند برخی پژوهشگران، ثبات هم‌مونیک را ناشی از برابری قدرت هسته‌ای می‌دانند، در حالی که گروهی دیگر آن را نتیجه توزیع بهینه قدرت میان دولت‌ها تلقی می‌کنند) [۳۸].

امروزه می‌توان مشاهده کرد که رقابت‌های راهبردی در سراسر جهان در حال تشدید است. برخی از قدرت‌ها مانند چین، روسیه، ایران و ترکیه و تاحدودی برزیل و هند در تلاش برای به چالش کشیدن هم‌مونی آمریکا هستند. افزایش قدرت ایران، موجب برهم زدن موقعیت آمریکا در غرب آسیا، قفقاز و آسیای مرکزی شده است، تاباندن آن که هر دو طرف درگیر رقابت راهبردی شده‌اند. این رقابت دارای دو جنبه اصلی است:

■ موقعیت ژئوپلیتیکی ایران می‌تواند روندهای شکل‌گیری نظم نوین جهانی را تحت تأثیر قرار دهد.

■ «افزایش قدرت ایران ممکن است منافع آمریکا و متحدان منطقه‌ای آن را تضعیف کند.» در این چارچوب، چند نشانگر کلیدی بر روند شکل‌گیری نظم جهانی در آینده تأثیرگذار خواهد بود:

۱-۵. جنگ تراشه‌ها

سفر جانث یلن،^۲ وزیر خزانه‌داری آمریکا در جولای ۲۰۲۳ به پکن با یک دستور کار جدی و مشخص، و بررسی راهکارهای مدیریت جنگ در حوزه تراشه بین چین و آمریکا دنبال شد. واقعیت این است که به‌رغم اقدامات دیپلماتیک هر دو طرف، رقابت در فناوریهای پیشرفته بین دو ابرقدرت همچنان ادامه دارد و نشانی از تسلیم شدن دیده نمی‌شود. از زمانی که واشنگتن در اوایل سال ۲۰۲۳، محدودیت‌هایی را برای صادرات دو ماده معدنی که به گفته آمریکا برای تولید نیمه‌هادی‌ها و سایر فناوری‌های پیشرفته ضروری هستند، وضع کرد، تنش بین دو کشور افزایش

1. National Security Strategy (NSS)

2. Janet Yellen

یافته است. این نگرانی‌ها و آشنگتن، سه بُعد اساسی دارد؛

۱. این احتمال وجود دارد که ارتش خلق چین^۱ از ارتش آمریکا از لحاظ قدرت پیشی بگیرد و جایگاه آمریکا را به عنوان برترین قدرت نظامی جهان به چالش بکشد. این تحول می‌تواند تعادل قوا در صحنه جهانی را تغییر دهد و امنیت و منافع راهبردی آمریکا را تحت تاثیر قرار دهد.

۲. این احتمال وجود دارد که چین از فناوری‌ها و نوآوری‌های پیشرفته آمریکایی با هدف تقویت قدرت نظامی و فناوری خود استفاده کند تا جایگاه رقابتی خود را در برابر آمریکا بهبود بخشد. این نگرانی ناشی از قابلیت چین در دستیابی به فناوری‌های حساس از طریق کپی برداری، خرید فناوری‌های کلیدی یا نفوذ در زنجیره‌های تامین جهانی است که می‌تواند به تسریع توسعه تسلیحات و سامانه‌های پیشرفته نظامی آن کمک کند.

۳. این احتمال وجود دارد که چین با تسلط بر سکوها دیجیتال، بتواند نفوذ فرهنگی و نرم خود را در سطح جهانی گسترش دهد و کنترل روایت‌ها و محتوای منتشر شده در رسانه‌های اجتماعی همچون تیک‌تاک، فیس‌بوک و یوتیوب را به نفع منافع راهبردی پکن تغییر دهد. این رقابت، نبردی جدی بر سر کنترل زیرساخت‌ها و پیام‌های دیجیتال با هدف شکل‌دهی و اثرگذاری بر روی فرهنگ و قدرت نرم جهانی است.

این تقابل‌گرایی آمریکا در حالی است که شی جین‌پینگ^۲ دستور داده است که تا سال ۲۰۴۹، یعنی یکصدمین سالگرد حکومت حزب کمونیست چین، ارتش پکن به یک ارتش «کلاس جهانی» تبدیل شود. بخش بزرگی از این پیشرفت شامل توسعه تسلیحات خودهدایت‌گر، از جمله موشک‌های مافوق صوت و بهره‌گیری از هوش مصنوعی در حوزه‌های متنوعی مانند جنگ الکترونیک است. در گزارش سالانه وزارت دفاع آمریکا در مورد قدرت نظامی چین آمده است؛ «پکن به دنبال قابلیت‌های رزمی نسل بعدی است که با استفاده گسترده از هوش مصنوعی و سایر فناوری‌های پیشرفته در هر سطح از جنگ تعریف شده است». در حالی که چین در برخی کاربردهای هوش مصنوعی، از جمله فناوری تشخیص چهره در سطح جهانی پیشتاز است، اما صنعت داخلی آن هنوز قادر به تولید پیشرفته‌ترین نیمه‌هادی‌ها «به عنوان اساس این فناوری» نیست. این موضوع موجب شده تا صنایع و ارتش چین برای تامین تراشه‌های پیشرفته به واردات وابسته باشند [۳۹].

در واکنش به افزایش تنش‌ها، دولت بایدن در اکتبر ۲۰۲۳، مجموعه‌ای گسترده از محدودیت‌های صادراتی را اعمال کرد که دسترسی چین به نیمه‌هادی‌های آمریکایی و فناوری‌های مرتبط با آن‌ها را هدف قرار داد. بر اساس این محدودیت‌ها، کسب و کارها و افراد در چین بدون کسب مجوز ویژه از دولت آمریکا نمی‌توانند تراشه‌های پیشرفته و فناوری ساخت آن را از تأمین‌کنندگان آمریکایی خریداری کنند. جیک سالیوان^۳، مشاور امنیت ملی بایدن، اذعان داشت که این سیاست‌ها با هدف محافظت از فناوری‌های حیاتی و در قالب مفهوم «حیات کوچک و حصار بلند»^۴ طراحی شده‌اند. از سوی دیگر، شی جین‌پینگ و دیگر مقامات ارشد چین، این اقدامات را به مثابه راهبرد «مهار» به سبب جنگ سرد علیه کشورشان قلمداد کرده‌اند. چرا که شرکت‌های چینی این فشار را احساس کرده‌اند و بر این باورند که این محدودیت‌های وضع شده از جانب آمریکا می‌تواند «خسارت عظیمی» به صنعت فناوری آنها وارد کند [۴۰].

در مقابل، وانگ ونتائو^۵ وزیر بازرگانی چین، تلاش کرد، ژاپن را به لغو محدودیت‌های صادراتی ترغیب کند و مخالفت شدید پکن با این اقدامات آمریکا را نشان دهد. پکن همچنین استفاده از تراشه‌های ساخت شرکت آمریکایی میکرون^۶ را در پروژه‌های زیرساختی حیاتی ممنوع کرده است. اقدامی که به طور گسترده به عنوان تلافی علیه محدودیت‌های وضع شده توسط آمریکا تفسیر می‌شود. با این حال، کسب و کارهای چینی همچنان به دنبال تأمین تراشه‌های پیشرفته بوده و با استفاده از روش‌های نوآورانه تلاش می‌کنند محدودیت‌های صادراتی را دور بزنند. به گزارش فایننشال تایمز^۷ بازار سیاه نیمه‌هادی‌های قاچاق در حال رشد است. دولت آمریکا نیز در صدد است این روزنه‌ها را مسدود کند و دامنه

1. People's Liberation Army (PLA)
2. Xi Jinping
3. Jake Sullivan
4. Small Yard and High Fence
5. Wang Wentao
6. Micron
7. Financial Times

محدودیت‌ها را افزایش دهد. علاوه بر محدودسازی فروش تراشه‌های «ای ۸۰۰»^۱ انویدیا، گزارش‌ها حاکی از آن است، دولت بایدن در حال بررسی محدود کردن اجاره خدمات ابری است که برخی از شرکت‌ها از آن برای دور زدن قوانین استفاده می‌کنند. همچنین پیش‌بینی می‌شود دولت هلند نیز دامنه محدودیت‌های صادراتی خود را گسترش دهد. اگرچه پکن و واشنگتن مدعی تلاش برای حفظ روابط دیپلماتیک خود هستند، اما هنگامی که موضوع به فناوری‌های نوظهور قرن بیست و یکم می‌رسد، رقابت راهبردی بین آنها وارد مرحله‌ای جدید و فشرده می‌شود.

۲-۵. جنگ اوکراین

بحران اوکراین صرفاً جنگ بین روسیه و اوکراین نیست، بلکه یک رویارویی تمام‌عیار بین روسیه و مجموعه غرب برای تعیین نقش آفرینی در جهان آینده به شمار می‌رود. از زمان پایان جنگ جهانی دوم تاکنون، هیچ جنگ و یا درگیری نظامی پیامدهایی به این گستردگی و سنگینی نداشته است. از سوی دیگر، چین و روسیه که در دوران کمونیسم به عنوان دو رقیب شناخته می‌شدند، به واسطه احساس تهدید مشترک و منافع همسو در مواجهه با چالش‌های جهانی، به ویژه بحران اوکراین، به یکدیگر نزدیک شده‌اند و چین برای آمریکا و غرب، یک تهدید به حساب می‌آید. به همین دلیل سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیرندگان بلوک غرب به این نتیجه رسیدند که بحران اوکراین نفوذ و هژمونی تمدن غربی را کاهش داده است. افزون بر این، تحریم‌های گسترده غرب علیه روسیه، چالش‌های جدی در حوزه انرژی به وجود آورده است که در پی آن موقعیت کشورهایی مانند عربستان سعودی و شیخ‌نشین‌های غرب آسیا به طور قابل توجهی ارتقا یافته است. تابانجا که منجر به بازتنظیم نظم جهانی کنونی شده است [۴۱].

باید مدنظر داشت که این بحران صرفاً محدود به درگیری نظامی بین روسیه و اوکراین نیست. اگرچه اختلافات تاریخی و ملی‌گرایی اوکراینی در مخالفت با روسیه منجر به این درگیری شده است، اما از سوی دیگر، بحران اوکراین تبدیل به جنگ روایت‌ها شده است. چرا که اوکراین با بهره‌گیری موثر از دیپلماسی عمومی، رسانه‌ها و نمادهای فرهنگی توانست تصویری قدرتمند از «ملت قربانی و مقاوم» بسازد و از این طریق حمایت گسترده جهانی را جلب کرده است. این جنبه فرهنگی و روایت‌سازی بحران اوکراین برای تعیین حق سرنوشت و آزادی، نقش تعیین‌کننده‌ای در گسترش ائتلاف‌های بین‌المللی و اثرگذاری بر تصمیمات و مواضع سیاسی بسیاری از کشورهای غرب داشته و بحران اوکراین را فراتر از یک درگیری نظامی به تصویر کشیده است. این در حالی است که روسیه کوشیده است این بحران را به عنوان اقدامی دفاعی در برابر تهدیدات بیرونی و گسترش نفوذ ناتو توجیه کند، اما این روایت نتوانسته برداشت و دیدگاه جهانی را تغییر دهد و حمایت معناداری کسب کند.

۳-۵. جنگ غزه

برای سال‌ها، به نظر می‌رسید که مناقشه فلسطین و اسرائیل در افکار عمومی جهان کم‌رنگ شده است و دولت‌های عربی به رغم بیانیه‌های گاه‌به‌گاه، عملاً به نادیده گرفتن این موضوع رضایت داده بودند. اما اکنون مسئله فلسطین بار دیگر در کانون توجه جهانی با واکنش انتقام‌جویانه اسرائیل به حمله حماس در اکتبر ۲۰۲۳ قرار گرفته است. این واکنش اسرائیل موجب تقویت موضع ایران علیه اسرائیل به عنوان یک قدرت اشغالگر، ناقض حقوق بشر و سرکوب‌گر فلسطینی‌ها در منطقه و جهان شده است.

جمهوری اسلامی با اتخاذ موضعی استوار در مجامع بین‌المللی و ایفای نقشی فعال در محور مقاومت توانست جایگاه خود را به عنوان یکی از بازیگران اثرگذار در تحولات خاورمیانه تثبیت کند. هدف اصلی ایران کاهش نفوذ سلطه‌گرانه آمریکا و متحدانش در منطقه بوده است. درگیری‌های اخیر، از جمله عملیات‌های «وعده صادق ۱ و ۲» و جنگ دوازده روزه اسرائیل علیه ایران موید حمایت فزاینده جمهوری اسلامی از محور مقاومت و افزایش روحیه مبارزه در میان فلسطینیان بوده است. این تحولات نه تنها بر امنیت منطقه‌ای تاثیرگذار بوده است، بلکه تاثیر عمیقی نیز بر روی افکار عمومی جهانی گذاشته و زمینه‌ساز برگزاری تظاهرات گسترده در حمایت بین‌المللی از مردم فلسطین شده است.

1. A800

این تجمعات مردمی در شهرهای بزرگی مانند پاریس، برلین، لندن، لاهه، میلان، کپنهاگ، کیوتو، استرالیا، اندونزی و بسیاری نقاط دیگر برگزار شدند و ده‌ها هزار نفر در آن‌ها شرکت کردند. معترضان در این تظاهرات‌ها با سردادن شعارهایی همچون توقف نسل‌کشی، پایان جنگ غزه، محاکمه مقامات اسرائیلی به خاطر جنایات جنگی و تحریم اقتصادی اسرائیل، خواستار حمایت قاطع جامعه جهانی از مردم فلسطین شده‌اند. افزون بر این، حضور فعال کاربران و اینفوئنسرهای معروف در شبکه‌های اجتماعی نیز این اعتراضات مردمی را تقویت کرده و به ابزاری موثر برای جلب توجه جهانی و به چالش کشیدن سیاست‌های اسرائیل تبدیل شده است.

این جنبش‌های مردمی در کنار فشارهای دیپلماتیک و سیاسی باعث شده‌اند که مسئله فلسطین و جنایات اسرائیل بیش از پیش در سطح بین‌المللی مطرح شده و تقاضاها برای اقدام جدی علیه رژیم اشغالگر صهیونیستی افزایش یابد. در نتیجه این اعتراضات جهانی، روایت غالب رسانه‌های غربی در مورد مسئله اسرائیل و فلسطین به چالش کشیده شده است. این روایت که غالباً رنج و درد فلسطینی‌ها را به حاشیه می‌راند و رژیم صهیونیستی را به عنوان یک کشور دموکراتیک و متحد راهبردی غرب در خاورمیانه به تصویر می‌کشد که در مواجهه با گروه‌های فلسطینی، به‌ویژه حماس در حال دفاع از خود و سرزمین خود است.

دو جنگ اوکراین و غزه، همچنین جنگ تراشه‌ها، یعنی سه جریان اصلی آشوبناکی جهان که چین، ایران و روسیه را در مقابل آمریکا قرار داده است و به عنوان کانون‌ها و چشمه‌های جوشش نظم جدید جهانی محسوب می‌شوند. با وجود این، به نظر می‌رسد این رخدادها، سرآغاز شکل‌گیری چالش‌های بزرگتری برای آینده جهان باشند و از این منظر می‌توان آنها را به عنوان نشانک در نظر گرفت. در واقع نام‌گذاری این رخدادها به عنوان سیگنال، با رویکردی نسبی (در مورد ابعاد) صورت گرفته است که نشان‌دهنده مرحله‌ای گذار در روند نظم جهانی است.

۶. عوامل کلیدی و پیشران مؤثر بر تصویر ایران بین‌المللی

پیشران‌ها به نیروهای اصلی و شکل‌دهنده آینده اشاره دارد. به عبارت دیگر پیشران‌ها، نیروهای محرکی هستند که باعث حرکت و تغییر متغیرهای مختلف و ایجاد وضعیت‌ها و تعادل‌های جدید می‌شوند. بدیهی است که پیشران‌ها به صورت غیرمستقیم بر حوزه‌های مختلف تأثیر می‌گذارند. به‌طور کلی سه پیشران عمده برای جایگاه ایران در آینده جهان وجود دارد. **تفکر مقاومت، قدرت‌های نوظهور و رقابت چین و آمریکا.**

۱-۶. تفکر مقاومت

نظریه مقاومت، به عنوان یک نظریه‌ریایی بخش در قالب پارادایمی برای مقابله با سلطه و استعمار نوین شکل گرفته است که مبتنی بر روایت انقلاب اسلامی و مفاهیم اسلام است. هدف اصلی این نظریه، غرب‌زدایی از نظام بین‌الملل و تضعیف ساختارهای سلطه‌گر جهانی به‌ویژه آمریکا است. برخی متفکران، آمریکا را نماد حفظ استیلا بر جهان می‌دانند و کوشیدند اسلام را تنها مانع پیش‌روی آمریکا در قرن پیش‌رو معرفی کنند، اما پس از خروج اسرائیل از جنوب لبنان و شکست این رژیم در جنگ‌های ۳۳ و ۲۲ روزه، نگاه‌ها معطوف به محور مقاومت شد. گفتمان مقاومت خوانشی انتقادی، قرائتی ساختار شکن و تضعیف‌کننده از نظام سلطه است و به عنوان پادگفتمانی قدرتمند در برابر نظام هژمونیک به شمار می‌رود. این گفتمان، در برابر نظام سلطه شکل گرفته و در صدد به چالش کشیدن نظام سلطه و استقرار نظمی نوین و عادلانه در عرصه روابط بین‌الملل است. این گفتمان با گفتمان نظام سلطه متفاوت بوده و بستر فعالیت آن بر **خیزش و جنبش توده‌های مردم** تکیه دارد. از مهم‌ترین ویژگی‌های گفتمان مقاومت، می‌توان به مخالفت مستقیم با نظام سلطه، صراحت در مواضع، عزت امت اسلامی، انتقاد از ساختارهای

نظام و نهادهای بین‌المللی، پشتیبانی از جنبش‌های اسلامی، دیگرسازی با غرب به‌ویژه آمریکا، استکبارستیزی و نفی سبیل نام برد [۴۲]. «ژئوپلیتیک محور مقاومت» پس از پیروزی انقلاب اسلامی با تعریف گفتمانی نوین در مقابل اهداف و برنامه‌های غرب، آمریکا و استکبار جهانی با نقش محوری و رهبری ایران تعریف می‌شود. «ژئوپلیتیک محور مقاومت» در دسته «ژئوپلیتیک انتقادی» قرار دارد که مهم‌ترین ویژگی آن، گفتمانی بودن و بهره‌مندی از عنصر مقاومت و مبارزه است [۴۳]. محور مقاومت در برابر استکبار و رژیم اشغالگر صهیونیستی قرار گرفته و بر مسئله فلسطین و حمایت از بیداری اسلامی تأکید می‌کند. نقش محوری ایران در این جبهه، مقابله با فشارهای محیط بین‌المللی غرب و آمریکا و همچنین برخی کشورهای اقتدارگرای عربی و رژیم صهیونیستی است و این جایگاه می‌تواند به‌عنوان پیشرانی برای ترسیم شاکله آینده نظام جهانی باشد.

برای انتقال چنین گفتمان اثرگذاری، ضروری است از قالب‌های رسانه‌های و هنری بهره گرفته شود تا جنبه‌های انسانی و همذات‌پندارانه مقاومت و عدالت به‌طور مؤثر به جهانیان منتقل شود و گفتمان مقاومت از سطح صرفاً سیاسی و ایدئولوژیک فراتر رود. رسانه‌های خبری، مستندها، و مراسم جمعی با ارائه روایت‌هایی ماندگار و معتبر، امکان شناخت بهتر واقعیت‌ها و چرایی شکل‌گیری مقاومت را نشان می‌دهد و باعث می‌شوند مخاطب به‌گونه‌ای درگیر شود که صرفاً اطلاع‌رسانی مکانیکی نباشد و منجر به افزایش فهم و همدلی جهانیان با گفتمان مقاومت و عدالت می‌شوند.

۲-۶. قدرت‌های نوظهور

قدرت‌یابی قدرت‌های نوظهور در ابعاد مختلف، یکی از موضوعات اصلی مناظره‌های نظری سال‌های اخیر در سطوح منطقه‌ای و جهانی بوده است. این ظهور، فراتر از محدودیت‌های صرف اقتصادی، نظامی و سیاسی است و شامل ابعاد فرهنگی، دیپلماسی، هویتی و نرم نیز می‌شود. کشورهایی مانند چین، هند، برزیل، روسیه، کره جنوبی و ترکیه نمونه‌های بارزی از این پدیده هستند که هر یک با ویژگی‌ها و ظرفیت‌های منحصر به فرد، ساختار سیاست جهانی را دچار تحولات ژئوپلیتیکی قابل توجهی کرده‌اند. این تحولات انعکاسی عمیق در سیاست‌گذاری‌های بین‌المللی تمامی بازیگران نظم بین‌الملل داشته که نشان‌دهنده تغییرات بنیادین در توزیع قدرت و نفوذ در عرصه جهانی است. این کشورها با بهره‌گیری از قدرت سخت (اقتصادی، نظامی و سیاسی) و قدرت نرم (فرهنگی، هویتی و دیپلماتیک) موقعیت خود را در نظم جهانی تثبیت کرده‌اند و به تدریج به بازیگران محوری در معادلات جهانی تبدیل شده‌اند.

به نظر می‌رسد جهان در حال حرکت به سمت رویکردی جدید است که در آن قدرت‌های بزرگ تضعیف شده و قدرت‌های چندگانه اقتصادی پدیدار می‌شوند و هژمونی آمریکا رو به افول می‌رود. شکل‌گیری بریکس، متشکل از پنج کشور برزیل، روسیه، هند، چین و آفریقای جنوبی، نمونه بارز این روند تحول است. هر چند اعضای بریکس متشکل از کشورهایی با اقتصادهای بزرگ و کوچک، دولت‌های اقتدارگرا و دموکراتیک و تفاوت‌های گسترده تشکیل شده‌اند، اما رهبران این کشورها در یک نکته اشتراک نظر دارند: نظام بین‌المللی تحت سلطه دولت‌ها و نهادهای غربی به هیچ‌وجه به نفع کشورهای در حال توسعه نیست. افزون بر این، قدرتهای نوظهوری مانند کره جنوبی و ترکیه نشان دادند که ظهور صرفاً براساس بعد قدرت سخت تعریف نمی‌شود. ترکیه با استفاده از صادرات مجموعه‌های تلویزیونی خود به کشورهای منطقه، آمریکای لاتین و اروپا توانست نفوذ فرهنگی و تصویر ملی خود را به شکل چشمگیری تقویت کند. همچنین قدرت نوظهور کره جنوبی بیش از آنکه بر مبنای اقتصاد قویاش تعریف شود، محصول موفق قدرت نرم فرهنگی و بهره‌گیری از «موج کره‌ای» بوده است که در کشورهای جنوب شرقی آسیا، اروپا، آمریکای شمالی و جنوبی، خاورمیانه و حتی برخی کشورهای آفریقایی راه یافته است.

به نظر می‌رسد طی چند دهه آتی، فرایند انتقال و یا جابه‌جایی قدرت از مهم‌ترین شاخصه‌های سیاست جهانی و از عوامل تعیین‌کننده در روابط قدرت‌های سنتی و قدرت‌های نوظهور خواهد بود. نقش و جایگاه پیشین قدرت‌های سنتی در سایه این چرخش در نظام بین‌الملل تضعیف می‌شود که با تداوم روندهای کلان جاری، قدرت‌یابی بازیگران نوظهور منجر به بازتوزیع قدرت در نظام بین‌الملل می‌شود و زمینه برای توجه بیشتر به دیدگاه‌ها و منافع این بازیگران جدید فراهم می‌شود.

۳-۶. رقابت راهبردی چین و آمریکا

رقابت آمریکا و چین یکی از ویژگی‌های تعیین‌کننده نظم بین‌المللی در قرن بیست و یکم است. این رقابت که در دوره‌هایی با تنش و منازعه همراه بوده، گاه نیز با اراده و توافق طرفین کاهش یافته و مدیریت شده است. اما هنگامی که اصطلاح «رقابت راهبردی» برای نخستین بار در دوران تنش‌زدایی میان آمریکا و اتحاد جماهیر شوروی مطرح شد، سیاستمداران و پژوهشگران بر ضرورت محدودسازی این رقابت تأکید داشتند و تلاش می‌کردند از طریق معاهدات کاهش تسلیحات، مسیر همکاری را گسترش دهند. در اواخر دهه ۱۹۹۰، این مفهوم به‌ویژه با برچسب «رقیب راهبردی» توسط دولت بوش برای توجیه افزایش قدرت نظامی، تقویت بازدارندگی و حفظ هژمونی آمریکا به کار گرفته شد. این تغییر نحوه نگرش، نقطه شروع دوره تازه‌ای از رقابت‌های گسترده در حوزه‌های اقتصادی، فناوری، نظامی و سیاسی میان دو قدرت برتر جهان بود که هم‌اکنون نیز ادامه دارد.

با روی کار آمدن ترامپ، «رقابت راهبردی» بین آمریکا و چین به جای یک موضوع قابل مدیریت، به هدف اصلی روابط این دو کشور تبدیل شده است. با وجود توجه زیاد به این رقابت، به‌ویژه پس از اعلام چین به‌عنوان «رقیب راهبردی» آمریکا، معنا، منشأ و کارکردهای تحلیلی و سیاسی آن به‌خوبی درک نشده است. این رقابت دیگر صرفاً محدود به دعوای اقتصادی، تسلیحاتی یا رقابت نظامی بین دو قدرت نیست؛ بلکه منازعه‌ای برای افزایش سهم قدرت از طریق تسلط بر محتواها و روایتها، پلتفرم‌های دیجیتال و فناوری‌های نوین «بوئیه هوش مصنوعی» برای جهتدهی و شکل‌دهی به نظم جهانی آینده است. هر دو کشور در شرایط کنونی از تبدیل این رقابت به یک جنگ تمام‌عیار جلوگیری می‌کنند، اما به‌خوبی آگاه‌اند که این منازعه می‌تواند تعیین‌کننده آینده نظم جهانی باشد.

۷. سناریوهای آینده

این پژوهش با استفاده از تحلیل محتوا، مصاحبه‌های نیمه‌ساختار یافته با خبرگان حوزه و سناریونگاری براساس عدم قطعیت‌های بحرانی^۱ اجرا شده است. در نهایت، بر پایه دو عدم قطعیت اصلی، پنج سناریو ترسیم شده است. این تکنیک سناریونگاری پنج مرحله دارد که شامل شناسایی موضوع، نیروهای کلیدی، نیروهای پیشران، طبقه‌بندی، انتخاب منطق سناریوها و ارتقای سناریوهاست که نتیجه این تحلیل در قالب سناریوهای ذیل ارائه شده است. به نظر می‌رسد سناریوهای آینده نظم بین‌الملل حول مفهومی به نام «**نظام منعطف چندقطبی سیال**» شکل خواهد گرفت. سیال بودن نظام به معنای جابه‌جایی مداوم قدرت‌های اصلی جهان است و منعطف بودن به کوتاه بودن دوران نظام‌های نوظهور و جدید جهانی اشاره دارد. بر اساس این سناریوها، به نظر می‌رسد جهان نظم دو قطبی سخت و متصلب را پشت سر گذاشته و به سوی نظام چندقطبی منعطف و پویا حرکت خواهد کرد [۵].

به‌طور کلی «پنج سناریو» می‌توان برای آینده نظم جهانی در نظر گرفت:

سناریو اول: با وجود آنکه آمریکا پس از فروپاشی شوروی به تدریج نقش پلیس جهانی را از دست داد و بحران مالی ۲۰۰۸ نیز این روند را تثبیت کرد، اما این کشور با بهره‌گیری از مجموعه‌ای از اقدامات ترکیبی علیه رقبای خود توانست مجدداً برتری و هژمونی خود را احیا کند. آمریکا توانست زنجیره‌های ارزش جهانی را تحت رهبری خود بازسازی نموده، پلتفرم‌های مالی و بانکی بین‌المللی را بازسازی کند و تمامی بازیگران جهانی را ملزم به پذیرش استانداردها و نظام‌های آمریکایی سازد. در واقع همان‌گونه که آمریکا توانست در دهه ۸۰ میلادی، با سیاست‌های مالی خود، از تبدیل برخی قدرت‌های اقتصادی مانند ژاپن به هژمون جلوگیری کند، به نظر می‌رسد یکی از سناریوهای مهم آینده نیز استمرار این اقدامات پیشگیرانه برای مهار ظهور و قدرت‌گیری کشورهای دیگر باشد.

سناریو دوم: قدرت دوم جهان بتواند جایگاه اول را به دست آورد و هنجارها و استانداردهای مدنظر خود را در جهان پیاده کند، به‌گونه‌ای که

1 Critical Uncertainties

عملاً استانداردهای فعلی حاکم بر جهان از میان بروند. پکن در حال انجام یک کارزار بی‌سابقه، پایین‌تر از آستانه نبرد مسلحانه، برای گسترش نفوذ حزب کمونیست چین و تضعیف موقعیت آمریکا و متحدانش است [۴۴]. اگرچه دستیابی سریع چین به جایگاه قدرت نخست جهان بعید به نظر می‌رسد. اما به روشنی مشخص است که این کشور در تلاش است تا به صورت تدریجی و در چارچوب یک مسیر بلندمدت و برنامه‌ریزی شده، جایگاهی فراتر از موقعیت فعلی خود به دست آورد.

سناریو سوم: آمریکا و چین به عنوان قدرت اول و دوم اقتصادی جهان، رویه «همزیستی رقابتی» را در دستور کار خود قرار داده‌اند. به گونه‌ای که علیرغم وجود خصومت‌ها، در نظامات مالی و بانکی یکدیگر سرمایه‌گذاری میکنند، اوراق قرضه می‌خرند و به مجموعه‌ای از روابط ذیل زنجیره‌های ارزش جهانی شکل می‌دهند. در عین حال، این دو قدرت در زیر پوست جغرافیا، رقابت خود را ادامه خواهند داد و هرچه بیشتر تلاش خواهند کرد تا زنجیره‌های ارزش و تأمین یکدیگر را هدف قرار دهند. در همین زمینه، اعلام دکترین «ظهور مسالمت‌آمیز» در سال ۲۰۰۳ به مثابه راهبرد کلان سیاست خارجی چین با هدف از بین بردن «تصور تهدید» و ایجاد ثبات منطقه‌ای که پیش‌نیاز رشد و توسعه اقتصادی چین است، محور اصلی فعالیت‌های دیپلماتیک چین در آغاز هزاره جدید است [۴۵]. این دکترین سرآغازی بود تا نمایندگان چین و آمریکا در وین با هدف بهبود روابط دوجانبه و مشارکت سالم اقتصادی هر دو کشور با یکدیگر ملاقات کنند [۴۶].

سناریو چهارم: قدرت‌های جهانی نظیر آمریکا، چین و روسیه، مجموعه‌ای از بلوک‌های حصاربندی شده پیرامون خود را شکل می‌دهند، به گونه‌ای که زنجیره‌های ارزش و استانداردها در هر یک از این بلوک‌ها به‌طور متمایز و مستقل شکل می‌گیرند و تعامل یا ارتباط قابل توجهی میان آنها برقرار نمی‌شود [۴۷]. واقعیت این است که چین و روسیه بی‌امان در حال زمینه‌سازی برای یک سیستم بین‌المللی چندقطبی هستند. در این نظم، آمریکا همچنان کنترل کامل دارد، چین و روسیه سازمان‌های امنیتی، اقتصادی و نظامی مستقلی ایجاد می‌کنند و در حال توسعه موسسات مالی مستقل از سیستم پولی جهانی هستند. سازمان همکاری‌های شانگهای بهترین نمونه برای این امر است که هند و پاکستان عضویت کامل آن را دریافت کرده‌اند. علاوه بر این در اکتبر ۲۰۰۷، سازمان پیمان امنیت جمعی^۱ تحت تسلط روسیه و سازمان همکاری‌های شانگهای یادداشت تفاهمی امضا کردند که چارچوب همکاری نظامی آینده بین دو سازمان و اتحاد نظامی جامع بین چین، روسیه و کشورهای عضو هر دو سازمان را ترسیم می‌کند [۴۸].

سناریو پنجم: در این سناریو با خروج تدریجی آمریکا و قدرت‌های غربی از غرب آسیا و تمرکز آنها بر چالش‌های داخلی و رقابت با چین و روسیه، فرصت‌هایی برای ایران فراهم می‌شود تا نقش خود را در سطح منطقه‌ای گسترش دهد، اما در پی حملات اخیر، محور مقاومت - به‌ویژه حزب الله و حماس - با چالش‌هایی مواجه شده و احتمالاً تضعیف خواهد شد.

ایران می‌تواند با وجود این چالش‌ها، از طریق همکاری با کشورهای همسایه مانند عراق، ائتلاف‌هایی را شکل دهد که به تقویت موقعیتش در برابر نفوذ غرب و رژیم صهیونیستی کمک کند. در این میان، کشورهای خلیج فارس، از جمله عربستان سعودی، به‌رغم برخورداری از ثروت‌های اقتصادی، ممکن است با فشارهای اجتماعی و تنش‌های سیاسی داخلی روبه‌رو شوند. این وضعیت می‌تواند فرصت‌هایی را برای ایران فراهم کند تا در تعاملات منطقه‌ای تأثیرگذار باشد. همچنین، ایران می‌تواند با استفاده از اشتراکات فرهنگی و تاریخی با کشورهای آسیای میانه، روابط خود را تقویت کرده و به عنوان یک پل ارتباطی بین این دو منطقه عمل کند. در نتیجه گسترش دامنه نفوذ منطقه‌ای ایران، یک بلوک اقتصادی و سیاسی جدید شکل می‌گیرد که به تثبیت جایگاه ایران به عنوان بازیگری اثرگذار در نظم نوین جهانی منجر خواهد شد.

با این حال، نقش آمریکا و رژیم صهیونیستی همچنان حیاتی است و این بازیگران با استفاده از ابزارهای سیاسی، اقتصادی و نظامی تلاش می‌کنند نفوذ ایران و محور مقاومت را محدود نمایند. از سوی دیگر، چین و روسیه با اولویت‌دهی به منافع اقتصادی خود ممکن است به دنبال حفظ روابط با کشورهای عربی باشند. از اینرو، برای تحقق این سناریو، ایران ناگزیر است که بر مبنای واقعیت‌های میدانی و دیپلماسی مؤثر پیش رود. در نهایت، این سناریو می‌تواند به شکل‌گیری یک نظم جهانی چندقطبی منجر شود که در آن ایران و محور مقاومت به عنوان یکی

1 Collective Security Treaty Organization (CSTO)

از بلوک‌های قدرت شناخته می‌شوند. برای تحقق این سناریو، تحلیل دقیق شرایط میدانی، شناخت چالش‌ها و فرصت‌ها ضروری است. ایران می‌تواند با بهره‌گیری از دیپلماسی و اتحادهای راهبردی، نقش مؤثری در تعیین سرنوشت غرب آسیا و جهان ایفا کند.

۸. تصویر مطلوب ایران بین‌المللی در سناریوهای محتمل آینده نظم جهانی

به نظر می‌رسد در تصویر مطلوب ایران بین‌المللی بیش از هر چیز ایرانی حضور خواهد داشت که در همه پنج سناریو مطرح شده آینده نظم نوین جهانی، نه تنها غیر قابل حذف خواهد بود، بلکه خود را به عنوان یک بازیگر کلیدی جانمایی خواهد کرد.

ایران به واسطه موقعیت خاص ژئوپلیتیکی، مسیر غیر قابل حذف جریان سیال تجارت جهانی خواهد بود. در حوزه انرژی، بواسطه صنایع عظیم تبدیلی نفت و گاز، به عنوان برند تولید مشتقات نفتی و گازی تعریف شود. در حوزه امنیتی، ایران با بهره‌گیری از موقعیت ژئوپلیتیکی خود و مدیریت هوشمندانه رقابت‌های شرق و غرب، می‌تواند این نزاع‌ها را به فرصت‌هایی برای کسب منافع بیشتر تبدیل کند. افزون بر این، ایران می‌تواند توسعه و پیشرفت خود را در مسیر کشورهای در حال توسعه تعریف کند. ایران در حوزه فرهنگ می‌تواند به عنوان میراثدار تمدن فارسی «سنت‌ها، آیین‌ها، هنرها» و کانون گردشگری منطقه بواسطه فرهنگ غنی و آثار باستانی تعریف شود. علاوه بر این، ایران در حوزه فناوری‌های نوین می‌تواند با تولیدات دانش‌بنیان و صادرات فناوری محور تبدیل به قطب فناوری منطقه شود.

قبل از هر چیز برای پرهیز از اقدامات کوتاه مدت در حوزه تصویرسازی ایران، می‌بایست یک اندیشکده به عنوان نهادی عمومی غیر دولتی تاسیس شود و با جابه‌جایی دولت‌ها، تغییری در هیئت‌مدیره، مأموریت‌ها و اقدامات آن صورت نگیرد. همچنین این اندیشکده، اگرچه اهداف دولت را پیگیری می‌کند، اما نباید علناً دولتی به نظر بیاید. این اندیشکده مأموریت‌های خود را در سه حوزه کلیدی پژوهش‌های عمیق، تحلیل پویای افکار عمومی جهانی، و ارائه مشاوره‌های راهبردی سیاست‌گذاری تصویر ایران پیگیری خواهد کرد. کارکردهای اصلی آن شامل تولید گزارش‌های سالانه «شاخص تصویر ایران» برای سنجش روندهای جهانی، طراحی و اجرای کمپین‌های دیپلماسی عمومی، و ایجاد پلتفرم‌های تعاملی برای نخبگان جهانی است. این ساختار، ضمن بهره‌گیری از ظرفیت‌های تخصصی و تجربیات علمی اعضا، می‌تواند به تقویت دیپلماسی فرهنگی و علمی ایران کمک کند و نقش اثرگذاری در معرفی ظرفیت‌های کشور ایفا نماید.

این تصاویر می‌بایست بر اساس یک شعار رسانه‌ای پرش‌هایی را در ذهن مردم ایجاد کند، سپس نیاز است که به صورت تکرار در رسانه‌ها نمایش داده شود تا در اذهان عمومی تثبیت شود. به عنوان مثال؛ استفاده از ابزار رسانه‌ای مختلف نظیر برنامه‌های تلویزیونی با موضوع ایران آینده در صدا و سیما، پلتفرم‌های پر طرفدار، شبکه‌های اجتماعی همراه با تبلیغات محیطی مانند بکارگیری بیل‌بورد، داده‌نما، و تراکت با طراحی خاص از جمله روش‌های جذب مخاطب است.

ایران، ظرفیت‌های بسیاری در حوزه‌های مختلف تاریخی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، علمی و ... دارد که در همه آنها امکان تصویرسازی وجود دارد. با این وجود، با در نظر داشت ظرفیت‌های کشور و همچنین سناریوهای آینده، می‌توان پنج وجه از پیشران‌های کلیدی مؤثر بر بین‌المللی شدن ایران و جانمایی آن در آینده نظم جهانی را شناسایی کرد:

– **تصویر با محوریت فناوری (مزد ۱):** در این تصویر، ایران باید در میان مدت به یکی از برجسته‌ترین قطب‌های فناوری در منطقه و در بلندمدت به مقیاسی جهانی تبدیل شود. بر همین اساس، توسعه یک رویکرد فناورانه به عنوان محور اصلی تمام تصمیمات و اقدامات کشور ضروری است. این رویکرد می‌تواند ایران را به تولیدکننده محصولات پیشرفته‌ای مانند گوشی‌های هوشمند، خودروهای الکتریکی، فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی، تجهیزات پزشکی و غیره تبدیل کند، محصولاتی که توسط شرکت‌های برجسته در مجموعه پرشیان‌کست

۱. در فارسی پهلوی به معنای دانای همه چیز دان است.

عرضه شوند. نکته مهم این است که پرشیانکست فراتر از یک منطقه یا پارک فناوری ساده است، این ابر پروژه یک اکوسیستم نوآوری پویا به شمار می‌رود که بر پایه نیازها، خلاقیت‌ها و تجربیات عملی، به تدریج تکامل می‌یابد. در هسته این ابر پروژه، فرصتی بی‌نظیر برای همکاری برد-برد میان ایران و چین وجود دارد. در این طرح، چین می‌تواند نه به عنوان یک سرمایه‌گذار حاشیه‌ای، بلکه به عنوان شریک اصلی و پیشران، توسعه و مدیریت زیرساخت‌های پیشرفته هوش مصنوعی و ابرایانش در این پایگاه منطقه‌ای را در دست گیرد. هدف پرشیانکست، ایجاد یک دژ محاسباتی چین-محور در ایران است که به عنوان بستر امن، مقرون‌به‌صرفه و دارای دسترسی راهبردی، میزبان سخت‌افزارها، دیتاسنترها و پلتفرم‌های ابری نسل آینده شرکت‌های پیشروی چینی مانند علی‌بابا، تنسنت، بایدو^۱ و مؤسسات تحقیقاتی دولتی شود. این همکاری به معنای انتقال فناوری در مقیاس گسترده و ایجاد یک اکوسیستم فنی هم‌سو با استانداردها و معماری‌های چینی است. ایران با ارائه انرژی فوق‌ارزان (ناشی از منابع گازی و توسعه سریع انرژی‌های تجدیدپذیر)، موقعیت جغرافیایی کانونی به عنوان پل ارتباطی اوراسیا، و فضای فیزیکی گسترده و امن برای احداث مزرعه‌های سرور عظیم، بستری ایده‌آل برای جبران یکی از چالش‌های کلیدی چین در توسعه جهانی هوش مصنوعی (یعنی هزینه‌های سنگین انرژی و محدودیت‌های جغرافیایی) فراهم می‌کند. در مقابل، ایران می‌تواند در زنجیره ارزش جهانی هوش مصنوعی، اشتغالزایی برای متخصصان داخلی، و دسترسی ممتاز به ظرفیت‌های پردازشی و ذخیره‌سازی مشارکت کند.

پرشیانکست می‌تواند به بازوی محاسباتی «جاده ابریشم دیجیتال» چین در غرب آسیا تبدیل شود، نیازهای رو به رشد پردازشی هوش مصنوعی چین را پشتیبانی کند و وابستگی متقابل فناورانه را عمیق‌تر نماید. در این ابر پروژه ایران می‌تواند با اعطای امتیازات عملیاتی و تضمین سودآوری، این مشارکت را جذاب‌تر کند. آینده هوش مصنوعی در اوراسیا می‌تواند در این همکاری مشترک ساخته شود و ایران بستر باشد و چین به عنوان معمار در این ابر پروژه باشد. در نهایت «پرشیانکست» به عنوان موتور تحول فناوری و اقتصادی می‌تواند ایران را در مسیر توسعه پایدار فناوری و رقابت‌پذیری بین‌المللی قرار دهد و کشور را به قطب نوآوری منطقه و یکی از بازیگران مهم فناوری در جهان تبدیل کند.

تصویر با محوریت ژئوپلیتیک (چهار راه جهانی): در این تصویر، ایران عضو حذف‌ناشدنی کریدورهای جهانی است. هر چند تحریم‌های اقتصادی باعث شده‌اند توجه بیشتری به نقش ایران به عنوان یک کشور ترانزیتی کالا و انرژی شود، اما موقعیت ژئوپلیتیک ایران در طول تاریخ همواره برای دیگر کشورها مهم بوده است. جایگاهی که در عمل ایران را به یکی از محورهای مهم تجارت خشکی پایه جهان و چهار راه تمدنی تبدیل کرده است. باید به خاطر داشت که ایران حلقه‌ای است که تمام راه‌آهن‌ها و خطوط ارتباطی غرب آسیا را به قفقاز متصل می‌کند که در نهایت به روسیه، چین، پاکستان، افغانستان و از طریق دریا تا هند و دریای چین جنوبی گسترش می‌یابد. ساخت مسیر کشتیرانی برای اتصال دریای عمان به دریای خزر (ایران رود) می‌تواند به عنوان یک ابر پروژه در این راستا تعریف شود^۲ که نه تنها ظرفیت ترانزیت کالا را افزایش می‌دهد، بلکه ایران را به نقطه تلاقی تمدن‌ها، فرهنگ‌ها و اقتصادهای بزرگ جهان تبدیل می‌کند. این ابر پروژه می‌تواند جایگاه ایران را فراتر از یک مسیر کریدوری صرف ارتقا دهد و آن را به بازیگری کلیدی در اتصال و همگرایی منافع منطقه‌ای و جهانی تبدیل کند. چنین موقعیتی، پویایی و نقش راهبردی ایران را تقویت کرده و فرصت‌های نوینی برای توسعه اقتصادی، فرهنگی و سیاسی فراهم می‌کند.

1. Alibaba, Tencent, Baidu

۲. کریدور شمال - جنوب (غرب دریای خزر): این کریدور ۹۳۸۹ کیلومتر (فنلاند تا دهلی نو) است. از هلسینکی شروع می‌شود و از روسیه، ارمنستان، گرجستان، آذربایجان و ایران می‌گذرد. تا جنوب خلیج فارس، حوزه اقیانوس هند و کشورهای جنوب شرق آسیا ادامه دارد. در حال حاضر، در این کریدور، به‌جز ۳۷۲ کیلومتر (قرقوزین - رشت و آستارا) آماده شده است. کریدور شرق - غرب (اوراسیا): این کریدور حمل‌ونقل ترانزیت بین آسیا، غرب آسیا، اروپا و آفریقا را انجام می‌دهد. سه جهت مختلف برای این کریدور وجود دارد: چین - مجموعه‌ای از کشورهای مستقل (سی‌ای‌اس) - ایران، عراق و سوریه و از طریق دریای مدیترانه به یونان و بقیه اروپا. گزینه دیگر این است که راه‌آهن از طریق ایران به ترکیه گسترش یابد.

* چین - میانمار - بنگلادش - هند - پاکستان - ایران - عراق - سوریه و اروپا.

* چین - قزاقستان - قرقیزستان - تاجیکستان - افغانستان - ایران - ترکیه - اروپا.

کریدور شمال - جنوب (دریای خزر شرقی): قزاقستان - ترکمنستان - ایران (طول ۹۲۶ کیلومتر) مانند کریدور شمال - جنوب در غرب دریای خزر، این کریدور به طول ۹۲۶ کیلومتر، منطقه خلیج فارس، کشورهای جنوب شرق آسیا و کشورهای مشترک المنافع (سی‌ای‌اس) را به هم متصل می‌کند. این راهرو در ۳ دسامبر ۲۰۱۴ برای استفاده باز شد.

همچنین یک کریدور جدید وجود دارد: کریدور جدید که چین - قرقیزستان - تاجیکستان، افغانستان - ایران را به هم وصل می‌کند و ۷۹۸۴ کیلومتر طول دارد. این خط‌آهن چین و کشورهای مشترک المنافع را به ایران و اروپا متصل می‌کند. این لینک جدید در بخش‌های مختلف در حال ساخت است.

■ **تصویر با محوریت دفاعی (شیزان):**^۱ در این تصویر ایران، به‌عنوان تولیدکننده فناوری‌های بهترین تجهیزات دفاعی و صادرکننده آنها مطرح است. در نظام کنونی بین‌المللی، کشورها برای پیشبرد هدف‌های داخلی و خارجی خود باید کشورهای دیگر را به نحوی تحت تأثیری قرار دهند. در این تصویر، نیروهای مسلح باید عمده فعالیت‌های خود را بر پایه فناوری‌های موجود برنامه‌ریزی کرده و همزمان با ارتقای این فناوری‌ها، به دنبال دستیابی به فناوری‌های جدیدتر باشند تا موجب تقویت بُعد نظامی قدرت ملی کشور شوند. در نهایت، ایران آینده در مسیر ارتقای فناوری سامانه‌های موشکی، پهپادی، ناوهای جنگی و دیگر تجهیزات پیشرفته دفاعی گام خواهد برداشت.

■ **تصویر با محوریت انرژی (مشعل جهان):** در این تصویر، ایران به‌عنوان تامین‌کننده انرژی مبتنی بر نفت، گاز و مشتقات آن برای جهان شناخته می‌شود. با وجود نقش مهم و مستمر نفت و گاز در تولید برق که پایه توسعه است، در سال‌های اخیر تقاضا برای پلاستیک به‌طور چشمگیری از سایر مواد اولیه صنعتی مانند فولاد، آلومینیوم و سیمان پیشی گرفته و تقریباً دو برابر شده است. انتظار می‌رود این روند رشد تقاضا در آینده نیز ادامه یابد و فرصت‌های جدیدی را برای صنایع مرتبط فراهم آورد. همچنین افزایش تقاضا برای محصولات پتروشیمی به این معناست که تا سال ۲۰۳۰، پتروشیمی‌ها بیش از یک‌سوم رشد تقاضای نفت را به خود اختصاص خواهند داد و تا سال ۲۰۵۰ نیز نزدیک به نیمی از رشد تقاضای نفت و خوراک را تشکیل خواهند داد، که این سهم حتی بیشتر از بخش‌هایی مانند کامیون‌ها، حمل‌ونقل هوایی و کشتیرانی است. امروزه، آمریکا حدود ۴۰ درصد از ظرفیت تولید جهانی پتروشیمی مبتنی بر اتان را در خود جا داده است [۴۹]. با این حال، غرب آسیا همچنان قهرمان کم‌هزینه برای پتروشیمی‌های کلیدی است. این چشم‌انداز، در کنار رشد فناوری‌های این صنعت در کشور، می‌تواند ایران را به قطب انرژی جهان تبدیل کند.

■ **تصویر با محوریت فرهنگ (میراثدار تمدن):** در این تصویر، ایران به‌عنوان یکی از کهن‌ترین تمدن‌های جهان، و دارای میراث فرهنگی عظیم بازنمایی می‌شود که نه تنها بخش عظیمی از هویت ملی ایرانیان را تشکیل می‌دهد، بلکه سهمی مهم در فرهنگ جهانی دارد. ایران با ۲۹ اثر ثبت شده در فهرست میراث جهانی یونسکو «مانند تخت جمشید، میدان نقش جهان، چغازنبیل، پاسارگاد، بازار تبریز و باغ‌های ایرانی» و کسب رتبه پنجم جهانی از نظر تعداد میراث فرهنگی ناملموس می‌تواند بازتاب تمدن غنی و تاریخی و فرهنگ چند هزار ساله باشد. این تصویر می‌تواند محور اصلی شکل‌گیری هویت بین‌المللی ایران باشد، به طوری که ایران به‌عنوان حافظ فرهنگ و هنرهای کهن در جهان دارای تمدنی زنده و پویا است. این امر به نوبه خود، موجب می‌شود تا ایران صحنه‌گردان دیپلماسی فرهنگی و پلی بین گذشته و آینده تمدن باشد و با ارائه ابتکارات فرهنگی، هنری و علمی، و برگزاری آیینها و جشنها جایگاهی متمایز در همکاری‌های بین‌المللی کسب کند.

۱. در اسطوره‌های ایران به معنای غول قدرتمند است.

۹. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در کشور تصویرسازی، اجتماعی‌سازی و عمومی‌سازی تمدن آینده اسلامی از جمله دغدغه‌های مهم رهبری و نخبگان نظام است. چرا که این امر مهم منجر به ایجاد اجماع و وفاق در جامعه، افزایش اعتماد و اعتبار و تسریع حرکت در مسیر پیشرفت و نیل به اهداف و در نتیجه دستیابی به مرحله قابل قبولی از پیشرفت، ثبات و اقتدار می‌شود. بدین ترتیب زمینه به فعلیت در آمدن همه ظرفیت‌ها و قابلیت‌های بالقوه موجود در جامعه فراهم می‌شود. در واقع، آنچه موجب اثربخشی و پایایی تصویرپردازی می‌شود، اجماع نظر اعضای جامعه درباره تصویر آینده و برانگیختن عناصر اجتماعی و عزم ملی برای عینیت بخشیدن به آن تصویر در وضعیت واقعی است. مقام معظم رهبری بارها بر ضرورت بحث از آینده بلندمدت نظام اسلامی تأکید کرده و اهمیت توجه به ۵۰ سال بعد را در کانون توجه قرار داده‌اند. ایشان می‌فرمایند: «تا چشم‌انداز را برای خود تعریف نکنیم، هیچ کار درستی صورت نخواهد گرفت، همه‌اش روزمرگی است بعد از آن که تعریف کردیم؛ اگر برنامه‌ریزی نکنیم کار بی‌برنامه به سامان نخواهد رسید. بعد از آنکه برنامه‌ریزی کردیم، اگر همت نکنیم، حرکت نکنیم ذهن و عضلات و جسم خود را به تعب نیندازیم و راه نیفتیم، به مقصد نخواهیم رسید اینها لازم است» [۵۰].

از سوی دیگر، ژئوپلیتیک ایران، ظرفیت‌های انسانی، مواهب ثروت‌ساز زیرزمینی و پیشرفت‌های نظامی سال‌های اخیر و تأثیر آن بر امور جهانی، واقعیتی غیرقابل انکار است. به‌طور کلی و با توجه به ظرفیت‌های کشور و سناریوهای آینده، می‌توان پنج وجه از پیشران‌های کلیدی مؤثر بر بین‌المللی شدن ایران را شناسایی کرد که به اختصار در جدول ذیل آورده شده است:

جدول ۳: ابعاد تصویرسازی ایران

ردیف	تصویر	لقب	ابری پروژه
۱	تصویر فناوری‌انه	مزدا	پرشیانکست
۲	تصویر ژئوپلیتیکی	چهارراه جهانی	ایران‌رود
۳	تصویر دفاعی	شیزان	ناو هواپیما بر ملی
۴	تصویر انرژی	مشعل جهان	هاب انرژی جهان
۵	تصویر فرهنگی	میراثدار تمدن	نگین فرهنگ

مأخذ: همان

در چند اقدام کلی و در مجموع باید گفت که ایران بزرگ منطقه‌ای برای تصویرسازی و جانمایی شایسته ایران در سناریوهای نظم نوین جهانی، مستلزم انجام اقدامات زیر است:

نهادسازی در حوزه توسعه تصویر ایران در جهان: یک سازمان زیر نظر نهادهای رسمی و حاکمیتی (مانند وزارت امور خارجه، دفتر رئیس‌جمهور) ایجاد شود و هیئت‌مدیره آن ترکیبی از نمایندگان رسمی و تخصصی باشد که از سوی نهادهای بالادستی انتخاب می‌شوند. نقش این نهاد باید در حوزه تسهیل‌گری و مشورت متمرکز گردد، نه به عنوان یک مرجع حاکمیتی مستقل یا تصمیم‌گیرنده نهایی. بدین ترتیب، این مرکز می‌تواند به عنوان عاملی تسهیل‌کننده و هماهنگ‌کننده همکاری میان دستگاه‌ها، نهادها و بخش‌های مختلف عمل کند بدون آنکه خود مستقیماً مسئول سیاست‌گذاری‌های حاکمیتی باشد. چنین جایگاهی، ضمن حفظ استقلال علمی و تخصصی، از تعارض با الزامات قانونی جلوگیری کرده و امکان تعامل سازنده میان نهادهای حاکمیتی و غیرحاکمیتی را فراهم می‌سازد. افزون بر این، مأموریت این نهاد باید در قالب تلاش برای ارتقای «تصویر مثبت ایران در افکار عمومی جهانی» و حمایت از «دیپلماسی عمومی و قدرت نرم کشور» تبیین

شود، به گونه‌ای که نقش آن مکمل، پشتیبان و همسو با سیاست‌های رسمی دولت باشد.

تامین منابع مالی این نهاد می‌تواند از طریق نهاد حاکمیتی یا با همکاری دولت و بخش خصوصی تامین شوند تا علاوه بر تضمین تداوم فعالیت‌ها، امکان نظارت مستمر بر عملکرد نهاد فراهم گردد. افزون بر این، ترکیب اعضای هیئت‌مدیره باید بازتاب‌دهنده تنوع و مشارکت گسترده باشد. به طوری که نمایندگانی از دولت، بخش خصوصی، نخبگان فرهنگی و جامعه مدنی در آن حضور داشته باشند تا ضمن حفظ استقلال تخصصی، تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌گذاری‌ها در چارچوب قوانین و دستورات دستگاه بالادستی صورت گیرد.

جذب استعداد‌های جهانی ایرانی تبار: ویزای طلایی فناورانه ۱۰ ساله (با شرط اقامت یک ساله، انتقال فناوری و پرداخت مالیات) به متخصصان فناوری و کارت اقامت دائم فرهنگی همراه با بورسیه ۵ ساله (شرط تولید اثر فرهنگی سالانه) به هنرمندان برجسته ایرانی تبار اعطا شود. افزون بر این، شهرک‌های نوآوری و فرهنگی در مناطق مرزی منتخب تحت تدابیر نظارتی ایجاد گردد.

تصویب پیوست آینده: یکی از بنیادی‌ترین اقدامات در راستای توسعه زیست‌بوم حکمرانی آینده‌نگر و ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری، تدوین «پیوست آینده» است. این ابزار نوآورانه به سیاست‌گذاران امکان می‌دهد نقاط کور قانون‌گذاری را شناسایی کرده و قوانین را با نگاهی به تحولات آتی تدوین نمایند. افزون بر این، سیاست‌گذاران را قادر می‌سازد قوانینی پایدار، منعطف و هم‌خوان با پویایی‌های جهانی تدوین کنند و نقاط کور قانون‌گذاری را به فرصت‌های آینده‌نگر تبدیل نمایند. اقدامی که زیست‌بوم حکمرانی آینده‌نگر کشور را نهادینه کرده و تاب‌آوری نظام حقوقی را در برابر تحولات جهانی تضمین می‌کند.

حل و فصل اختلافات با اولویت کشورهای همسایه: مدل کارای تنش‌زدایی با همسایگان، می‌تواند منجر به «انجماد تنشها» شود. در این مدل، ایران می‌تواند بدون تلاش برای حل و فصل اختلافات، برخی از آنها را مسکوت نگه دارد و به جای آن بر روی اشتراکات فرهنگی مانند نوروز و زبان فارسی و زمین‌های مذهبی مانند دین اسلام تمرکز کند. به عنوان مثال؛ ایران می‌تواند با برگزاری «المپیادهای فرهنگی و هنری» و ایجاد مسیرهای «گردشگری فرهنگی مشترک» و برگزاری «المپیادهای قرآنی» و «جشن‌ها و سوگواری‌های مذهبی» هم در راستای تنش‌زدایی گام بردارد و هم تبدیل به هاب فرهنگی (بوژه برای فارسی‌زبانان) و هاب مذهبی در منطقه شود.

طرح «هم‌گرایی امنیتی - اقتصادی غرب آسیا»: تشکیل یک پیمان منطقه‌ای امنیت انرژی که کشورهای همسایه در آن با یکدیگر همکاری کنند. هر یک از اعضا می‌بایست در توسعه فناوری‌های دریایی سرمایه‌گذاری کنند و نیروی واکنش سریع «به صورت مشترک» برای مقابله با تهدیدات نوین با هدف تضمین ثبات انرژی تشکیل دهند.

انسجام دستگاه‌های تصمیم‌ساز در حوزه سیاست خارجی: عدم وجود صدای واحد در ساختار دستگاه سیاست خارجی ایران، منجر به فقدان برنامه‌ریزی عمیق، بلندمدت و ساختاری شده است. وضعیتی که در نهایت به کاهش اعتماد به دستگاه دیپلماسی کشور انجامیده و جایگاه ایران در عرصه جهانی «به جز در حوزه مسائل امنیتی» را تضعیف کرده است. این انسجام می‌بایست از طریق ایجاد اجماع ملی، وفاق سازمانی و هماهنگی میان نخبگان و نهاد‌های مختلف در سطح حاکمیت محقق شود.

بهره‌مندی هوشمندانه از ظرفیت نهاد‌های بین‌المللی: به نظر می‌رسد عمده سازمان‌ها و نهاد‌های بین‌المللی در راستای منافع قدرت‌های بزرگ شکل گرفته‌اند، اما در ناعادلانه‌ترین ساختار یعنی شورای امنیت سازمان ملل هم باز یگرانی مانند چین و روسیه حضور دارند که دستگاه دیپلماسی جمهوری اسلامی باید آنها را به همسویی با منافع ملی ایران سوق دهد. در همین راستا، توسعه همکاری‌های راهبردی و دوجانبه ایران با چین و روسیه، همراه با بهره‌گیری هدفمند از فرصت‌های نشست‌های بریکس و سازمان همکاری‌های شانگهای می‌تواند از انفعال این دو کشور در روند تصویب قطعنامه‌های ضدایرانی جلوگیری کند و همسویی آن‌ها با منافع ملی ایران را تقویت نماید.

لزوم دیپلماسی متوازن: اولین ویژگی سیاست همسایگی، تعادل و توازن در دیپلماسی است، دیپلماسی سیاسی، فرهنگی، علمی، اقتصادی و دفاعی باید همگی متعادل باشند، دیپلماسی ایران تاکنون بیشتر تک‌ساختی بوده است. بنابراین پیشنهاد می‌شود که «دیپلماسی اقتصادی» و «دیپلماسی فرهنگی» در دستور کار وزارت امور خارجه قرار گیرد.

تعریف و تثبیت ابر پروژه‌ها: این ابر پروژه‌ها میبایست منطبق با ساختارهای ایران باشد در عین فراگیر و عامه‌پسند بودن، توان رقابت با ابر پروژه‌های سایر کشورها در سطح بین‌المللی را داشته باشد. ساخت یک پرشیانکست (شهر فناوریهای پیشرفته) در بُعد فناوریانه، پروژه ایران‌رود در بُعد ژئوپلیتیکی، پروژه نگین فرهنگ در بُعد فرهنگی می‌تواند گزینه‌هایی مطلوبی برای یک ابر پروژه باشد. مدل تأمین مالی این پروژه‌ها بسته به اولویت‌بندی زمانی از طریق صندوق توسعه ملی، تأمین مالی جمعی، مشارکت‌های عمومی-خصوصی و اوراق پروژه قابل طراحی است.

تغییر الگوی اقتصادی و یا فرمول مالی دولت از هزینه‌فایده به هزینه‌فرصت: در هزینه‌فایده دولت یک ریال هزینه می‌کند تا ۱۰ ریال منفعت ببرد. نتیجه این امر این است که دولت در وهله اول، شریک بخش خصوصی و بعد رقیب این بخش مطرح می‌شود. در الگوی هزینه‌فرصت، دولت به جای محاسبه سود مستقیم، به هزینه‌های فرصت از دست رفته توجه می‌کند. به عبارت دیگر، دولت به جای اینکه صرفاً به عنوان یک بازیگر مستقیم در فعالیت‌های اقتصادی باشد، نقش خود را به عنوان یک نهاد حاکمیتی و تسهیل‌گر ایفا می‌کند که در آن، تصمیم‌گیری‌ها بر اساس مقایسه با بهترین گزینه‌های جایگزین انجام می‌شود، نه صرفاً سودآوری مستقیم پروژه‌ها.

توجه به توسعه زیرساخت‌های صادراتی: توسعه زیرساخت‌های صادراتی از جمله مولفه‌های اساسی در ارتقاء رقابت‌پذیری در بازارهای جهانی به شمار می‌آید. از اینرو نیاز به مجموعه‌های از مهم‌ترین اقدامات و برنامه‌های زیرساختی در راستای گسترش صادرات است از جمله:

۱. حمل‌ونقل و لجستیک (زیرساخت سخت)

- تکمیل و توسعه شبکه‌های حمل‌ونقل چندوجهی (جاده، ریل، دریا) با تأکید بر کریدورهای ترانزیتی اصلی
- نوسازی تجهیزات بندری و کشتیرانی و افزایش کارایی عملیاتی

- برقراری خطوط منظم هوایی و دریایی اختصاصی و برنامه‌ریزی شده به مقاصد صادراتی
- ۲. امور گمرکی و مدیریت مرزی (تسهیل تجارت)

- تجهیز و مدرن‌سازی گمرکات و مرزها، با تمرکز بر مرزهای دارای اهمیت صادراتی (مرزهای زمینی با همسایگان)
- الکترونیکی کردن و خودکارسازی فرآیندهای گمرکی برای کاهش زمان و هزینه ترخیص کالا
- انعقاد توافقات زیرساختی گمرکی و مرزی با کشورهای همسایه جهت تسهیل و هماهنگ‌سازی رویه‌ها
- ۳. امور مالی و بانکی (زیرساخت نرم)

- توسعه روابط کارگزاری بانکی بین‌المللی و استفاده از ابزارهای مالی مانند گشایش اعتبار برای کاهش ریسک و هزینه‌های تجاری
- توسعه زیرساخت‌ها و سازوکارهای مبادلات مالی جایگزین (مانند پیمان‌های پولی دو جانبه) برای کم‌اثر کردن تحریم‌ها
- تقویت خدمات بیمه صادراتی برای پوشش ریسک تجار
- ۴. استاندارد و کیفیت (اعتماد بین‌المللی)

- همگام‌سازی استانداردهای ملی (به‌ویژه در بخش‌های با مزیت صادراتی) با استانداردهای فنی بین‌المللی
- انعقاد توافقات زیرساختی در زمینه استاندارد و پذیرش متقابل گواهینامه‌ها با کشورهای هدف
- ۵. زیرساخت‌های فناوری و شفافیت

- ایجاد سامانه‌های یکپارچه و هوشمند برای رصد و ردیابی محموله‌ها در تمام مراحل زنجیره تأمین
- تأمین زیرساخت‌های لازم برای خدمات لجستیکی پیشرفته توسط بخش خصوصی و ارتقا دانش و توانمندی بنگاهی

راه‌اندازی «نظام رتبه‌بندی استانداردهای ایرانی-اسلامی»: راه‌اندازی این نظام رتبه‌بندی اقدامی راهبردی برای تبدیل ظرفیت‌های بومی ایران به برتری‌های رقابتی پایدار در عرصه جهانی است. جایی که مزیت‌های منحصر به فردی چون اقلیم خشک و نیمه‌خشک، میراث تمدنی کهن و ارزش‌های اسلامی، مبنای اولویت‌بندی حوزه‌های کلیدی قرار می‌گیرند. در صدر این اولویت‌ها، استاندارد حلال پیشرفته

(شامل محصولات غذایی، و دارویی) برجسته است؛ با توجه به بازار عظیم ۱.۸ میلیارد نفری جهان اسلام، ایران می‌تواند با تدوین گواهی‌های حلال رقابتی به مرکز منطقه‌ای صدور این استانداردها تبدیل شود. این رویکرد نه تنها سهم صادراتی کشور را در زنجیره‌های ارزش جهانی ارتقا می‌دهد، بلکه هویت تمدنی-اسلامی ایران را به مثابه یک برند معتبر جهانی متبلور می‌سازد.

بهره‌گیری از دیپلماسی فرهنگی: دیپلماسی فرهنگی یکی از ابزارهای مهم در روابط بین‌الملل است که فراتر از مناسبات سیاسی و اقتصادی به معرفی هویت، تمدن و ارزش‌های فرهنگی یک کشور می‌پردازد و به ایجاد تصویری مثبت و عمیق در اذهان مخاطبان خارجی کمک می‌کند.

■ برگزاری جشنواره‌های فرهنگی با محوریت عناصر نمادین ایران: برگزاری جشنواره‌های فرهنگی همانند نوروزی به عنوان جشن باستانی، موسیقی سنتی با تنوع گسترده اقوام، سینما و فیلم، فرصت‌های مناسبی برای جلب توجه و برقراری ارتباط فرهنگی مستقیم با مردم کشورهای منطقه ایجاد میکند.

■ برپایی نمایشگاه‌های تخصصی هنر و صنایع دستی: هنرهای دستی مانند قالی‌بافی، خوشنویسی، سفال‌سازی و مینیاتور، هر کدام بخشی از میراث فرهنگی ایران هستند که طی قرون متمادی شکل گرفته‌اند. نمایش این آثار به مخاطبان خارجی تصویری ملموس از زیبایی، ظرافت و عمق فرهنگی ایران می‌دهد و ارتباط عاطفی آنها را با فرهنگ ایرانی افزایش می‌دهد. این نمایشگاه‌ها می‌توانند فرصت تعامل مستقیم بین هنرمندان ایرانی و بازدیدکنندگان خارجی و فعالان فرهنگی و هنری کشورهای میزبان فراهم کنند. این تعاملات به افزایش درک متقابل و تقویت روابط مردمی و موفقیت دیپلماسی فرهنگی کمک می‌کند.

■ همکاری‌های منطقه‌ای و میان فرهنگی: با تمرکز بر اشتراکات فرهنگی در منطقه، مانند زبان فارسی در بخش‌هایی از افغانستان و تاجیکستان، و همجواری جغرافیایی، می‌توان پل‌های فرهنگی مستحکمی ساخت که علاوه بر معرفی ایران، بر همگرایی و صلح منطقه‌ای نیز تأثیرگذار باشد.

به‌طور کلی، می‌توان گفت قرار گرفتن در زمره طراحان و شکل‌دهندگان به نظم جدید بین‌المللی نیازمند برخورداری توأمان از ابزارهای قدرت هوشمند، سخت و نرم است و البته جمهوری اسلامی ایران با توجه به نقش‌انگاره‌ها، هنجارها و تصاویر ذهنی، لازم است بیش از هر چیز به دنبال اقتدار و نفوذ نرم در عرصه داخلی، منطقه‌ای و جهانی باشد.

منابع و مآخذ

- [۱]. طاهری دمنه، محسن، بررسی تحلیلی تصاویر آینده جامعه ایرانی در ذهن جوانان تحصیلکرده کشور. ۱۳۹۴، دانشگاه تهران؛ رساله دکتری.
- [۲]. احمدی، کوروش، مقدمه‌ای بر تصویر ایران بین‌المللی و تمدنی، مصاحبه مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۴۰۲/۱۰/۲۴.
- [۳]. فکری، علی، مقدمه‌ای بر تصویر ایران بین‌المللی و تمدنی، مصاحبه مرکز پژوهش‌های مجلس، محل سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران. ۱۴۰۲/۱۱/۹.
- [۴]. زارعی، سعدالله، مقدمه‌ای بر تصویر ایران بین‌المللی و تمدنی، مصاحبه مرکز پژوهش‌های مجلس، مؤسسه اندیشه‌سازان نور. ۱۴۰۲/۱۲/۳.
- [۵]. پل‌مه، مسعود، مقدمه‌ای بر تصویر ایران بین‌المللی و تمدنی، مصاحبه مرکز پژوهش‌های مجلس، انجمن ملی کشتیرانی ایران. ۱۴۰۲/۱۱/۶.
- [۶]. کریمی، محمد، مقدمه‌ای بر تصویر ایران بین‌المللی و تمدنی، مصاحبه مرکز پژوهش‌های مجلس، مصاحبه تلفنی. ۱۴۰۲/۱۱/۹.
- [۷]. شمس‌الدینی، محمد و عرب بافرانی، محمدرضا، نطفه‌بندی نظم جدید جهانی و سناریوهای هندسه‌ی آینده‌ی جهان. آینده پژوهی انقلاب اسلامی، ۲۰۲۳. (۱)۴: صص ۹۴-۷۵.

- [۸]. صفوی، حمزه، مقدمه‌ای بر تصویر ایران بین‌المللی و تمدنی، مصاحبه مرکز پژوهش‌های مجلس، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران. ۱۴۰۲/۱۱/۲۱.
- [۹]. نصر اصفهانی، علیرضا، احمد برومند کاخکی، مهدی عبدالحمید، فاطمه سادات فراهانی، علی عابدی کمالی، منشور هم‌آفرینی ایران آینده (۳)؛ تصویر ایران آینده مبتنی بر استعاره‌های پیشرفت. ۱۴۰۳، مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۲۰۳۹۳.
- [۱۰]. نصر اصفهانی، علیرضا، احمد برومند کاخکی، زینب زارعی، علی عابدی کمالی، منشور هم‌آفرینی ایران آینده (۲): چارچوب ساخت تصویر مبتنی بر تجربیات جهانی و اقتضائات ایران. ۱۴۰۳، گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۲۰۳۸۸.
- [۱۱]. نصر اصفهانی، علیرضا، فهیمه لسان طوسی، حیدر نجفی رستاقی، احمد برومند کاخکی، مقدمه‌ای بر تصویر ایران تاب‌آور. ۱۴۰۳، مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۲۰۱۷۶.
- [۱۲]. نصر اصفهانی، علیرضا، احمد برومند کاخکی، مهدی عبدالحمید، احمد کوهی اصفهانی، منشور هم‌آفرینی تصویر ایران آینده. ۱۴۰۲، مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۱۹۱۸۹.
- [۱۳]. ترابی فرد، میلاد و مهدی رزم‌آهنگ، بررسی لایحه برنامه هفتم توسعه (۴۵): نسبت سنجی لایحه با ضرورت جانمایی ایران در نظم جدید جهان. ۱۴۰۲، مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۱۹۱۰۸.
- [۱۴]. مومنی، فرشاد و محیا اله قلی، انواع نظم دسترسی محدود در جهان در حال توسعه رهیافت جدید برای مسائل توسعه. ۱۳۹۳، مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۱۳۸۶۳.
- [۱۵]. ابراهیمی، نبی‌الله، الگوهای نظم منطقه‌ای بازیگران خاورمیانه. ۱۳۸۶، گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۸۷۱۵.
- [۱۶]. نظامی پور، قدیر، مکرمی پور، محمدباقر، شادمانی، مهدیه. آینده نظم منطقه‌ای و بین‌المللی و نقش یابی جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه روابط خارجی، ۱۴۰۲، ۱۵ (۴)، صص: ۲۳۹-۲۶۶.
- [۱۷]. مظاهری نیا، محمد، مسلمی، امید، ریوندی، رضا. نقش آفرینی جمهوری اسلامی ایران در حوزه‌های قدرت منطقه‌ای و جهانی با توجه به قلمرو ژئوپلیتیک خلیج فارس. مطالعات دفاعی استراتژیک، ۱۴۰۲، ۲۰ (۸۹)، صص: ۹۵-۱۱۴.
- [۱۸]. حاتم زاده، عزیزالله، صناعی، علی، شکری، مرتضی. مدیریت تصویر بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران: آسیب‌شناسی و توصیه‌ها. مطالعات راهبردی، ۱۴۰۲، ۲۵ (۴)، صص: ۲۸۱-۲۴۹.
- [۱۹]. قاسمی، فرهاد، صلح‌جو، عبدالحمید. چرخه قدرت در سیستم بین‌المللی پیچیده و آشوبی و راهبردهای نقش‌یابی منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه سیاست، ۱۳۹۹، ۵۰ (۲)، صص: ۷۰۲-۶۸۵.
- [۲۰]. قانون اقدام متقابل در برابر اعلام سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به عنوان «سازمان تروریستی» توسط ایالات متحده آمریکا، مصوبات مجلس شورا، ۱۳۹۸/۰۲/۰۸، <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/1136804>
- [۲۱]. قانون اقدام متناسب و متقابل دولت جمهوری اسلامی ایران در اجرای برجام، مصوبات مجلس شورا، ۱۳۹۴/۰۷/۲۳، <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/939345>
- [۲۲]. قانون مقابله با نقض حقوق بشر و اقدامات ماجراجویانه و تروریستی آمریکا در منطقه، مصوبات مجلس شورا، ۱۳۹۶/۰۵/۲۲، <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/1033085>
- [۲۳]. قانون افشای نقض حقوق بشر توسط آمریکا و انگلیس در جهان امروز، مصوبات مجلس شورا، ۱۳۹۱/۰۲/۳۰، <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/811383>

[24]. Polak, F., Boulding, E., The image of the future. 1973: Amsterdam; New York: Elsevier Scientific Publishing Company.

- [25]. Inayatullah, S., Futures studies: theories and methods. There's a future: Visions for a better world, 2013. 30.
- [26]. Dator, J., Introduction: The future lies behind! Thirty years of teaching futures studies. 1998, Sage Publications. p. 298-319.
- [27]. Alizadeh, A. Image of The Future: A Tool For Future Study And Future Creation. 2023; Available from: <https://extendednews.com/image-of-the-future-a-tool-for-future-study-and-future-creation/>.
- [28]. Son, H., Images of the future in South Korea. Futures, 2013. 52: p. 1-11.
- [29]. Boulding, K.E., National images and international systems. Journal of conflict resolution, 1959. 3(2): p. 120-131.
- [30]. Bilali, R., Image theory. The Encyclopedia of Peace Psychology, 2011.
- [31]. Holsti, O.R., The belief system and national images: A case study. Journal of Conflict Resolution, 1962. 6(3): p. 244-252.
- [32]. Fukuyama, M., Society 5.0: Aiming for a new human-centered society. Japan spotlight, 2018. 27(5): p. 7-50
- [33]. Rüßmann, M., et al., Industry 4.0: The future of productivity and growth in manufacturing industries. Boston consulting group, 2015. 9(1): p. 54-89.
- [34]. Shalwani, M., Insights into The Topic of The Fourth Industrial Revolution. 2021, Khalifa University Abu Dhabi, United Arab Emirates.
- [35]. Fuchs, C., Industry 4.0: the digital German ideology. Triplec: Communication, Capitalism & Critique, 2018. 16(1): p. 280-289.
- [۳۶]. بادین فکر، محمدجواد، تبارشناسی سیاست‌های فرهنگی در کره جنوبی (۲): موج کره‌ای به مثابه برند (ویژند) ملی کره. ۱۴۰۳، مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۱۹۸۳۸.
- [37]. Hawkins, A. Chip wars: how semiconductors became a flashpoint in the US-China relationship. 2023; Available from: <https://www.theguardian.com/world/2023/jul/05/chip-wars-how-semiconductors-became-a-flashpoint-in-the-us-china-relationship>.
- [38]. Chauhan Alind. How semiconductors became a flashpoint in the US-China rivalry. 2023; Available from: <https://indianexpress.com/article/explained/explained-global/semiconductors-us-china-rivalry-taiwan-8815323/>.
- [39]. Zhang, X., Special action of smart manufacturing pilots. Beijing: Dianzi gongye chubanshe, 2016.
- [40]. Lasi, H., Peter Fettke, Hans-Georg Kemper, Thomas Feld, and Michael Hoffmann., Industry. Business and Information Systems, 2014. 16(4).

- [۴۱]. مسجدمجمعی، محمد. جنگ اوکراین؛ پیامدهای منطقه‌ای. ۱۶ تیر ۱۴۰۱؛ Available from: khabaronline.ir/xj2J5;
- [۴۲]. دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال. مبانی فرانظری نظریه اسلامی روابط بین‌الملل. فصلنامه بین‌المللی روابط خارجی، ۱۳۸۹، ۲(۶).
- [۴۳]. اسمی، بهزاد. تأثیر انقلاب اسلامی بر تحولات جغرافیای سیاسی محور مقاومت در مقابل غرب. فصلنامه تخصصی تاریخ پژوهی ایران معاصر، ۱۳۹۶، ۱۴(۵۱).
- [44]. Jones, S.G., Emily Harding, Catrina Doxsee, Jake Harrington, and Riley McCabe, Seth Johns, Competition without war, Beijing's political war strategy. Center for Strategic and International Studies, 2023.
- [۴۵]. سازمند، بهاره، ارغوانی پیرسلامی، فریبرز، چالشهای ژئوپلیتیک منطقه‌ای و دکترین ظهور مسالمت آمیز چین. فصلنامه روابط خارجی، ۱۳۹۱، ۴(۲).
- [46]. Economist. The fault lines in America's China policy. 2023; Available from: <https://www.economist.com/united-states/2023/05/16/the-fault-lines-in-americas-china-policy>.
- [47]. Weigert, H.W., Haushofer and the Pacific. Foreign Aff., 1941. 20: p. 734.
- [48]. Dwivedi, M.-G., Shanghai Cooperation Organization Expansion: Strategic Ramification. Journal of the United Service Institution of India-U.S.I, 2015. 111, (601).
- [49]. International Energy Agency, The Future of Petrochemicals, Towards more sustainable plastics and fertilisers. 2018.
- [۵۰]. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار دانشجویان و اساتید دانشگاه‌های استان همدان؛ ۱۳۸۳/۴/۱۷؛ Available from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3243>

گزیده سیاستی

جمهوری اسلامی ایران برای تثبیت جایگاه منطقه‌ای خود با چالش‌هایی مانند تحریم و رقابت‌های راهبردی روبه‌رو است. بهبود تصویر بین‌المللی ایران نیازمند راهبردهای کلان در حوزه فناوری، ژئوپلیتیک، دفاع و انرژی و ترسیم چشم‌اندازی برای افزایش نفوذ جهانی است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir